

Universitetet i Sørøst-Norge
Fakultet for Helse- og sosialvitenskap
Mastergradsavhandling
Studieprogram: Helsefremmende arbeid
Veileder: Jonn Syse.
Antall ord: 20013

BRUKERMEDVIRKNING I BARNEVERN SINSTITUSJONER I ET SALUTOGENT PERSPEKTIV

Mastergradsavhandling i helsefremmende arbeid

Hildegunn Skinnes

Vår 2020

FORORD

Nå er snart siste ord skrevet i denne masteravhandlingen. Det har vært en spennende og lærerik tid for meg.

I prosessen har jeg «pusset støv» av gammel kunnskap og tilegnet meg ny. Dette har vært en fin og interessant reise. Som andre reiser går ikke nødvendigvis alt som planlagt. Da har det vært til god hjelp å tenke salutogent og finne fram til gode løsninger. Faget helsefremmende arbeid har utvidet mitt perspektiv og gjennom forskningsprosessen har jeg lært mye om faget, og ikke minst hvordan ungdom som bor på institusjon opplever å medvirke i eget liv.

Først vil jeg takke de flotte ungdommene som delte sine tanker og erfaringer med meg. Uten dere hadde aldri denne masteren blitt gjennomført. Med deres engasjement og mange kloke og spennende betraktninger har dere lært meg mye. Tusen takk!

Så vil jeg takke velvillige og engasjerte kollegaer på regionskontoret, ledere og kontaktpersoner på Forandringsfabrikken som gjorde det mulig å finne ungdommer som ville delta i prosjektet.

Jeg vil rette en stor takk til min veileder, Jonn Syse. Du har veiledet meg på en klok og trygg måte, og gitt meg troen på at jeg skulle komme gjennom denne skriveprosessen. Takk for gode konstruktive tilbakemeldinger og støttende tilstedeværelse.

Ellers vil jeg takke mine venner, kollegaer, medstudenter og familie som støttet og «heiet» på meg underveis. Og en ekstra takk til min gode venninne, Hjørdis, for gode, inspirerende og helsefremmende samtaler underveis - og nå mot slutten av skrivingen.

Til sist, men ikke minst, en stor takk til mine nærmeste. Elise, du har vært en utrolig støtte og vært til uvurderlig hjelp nå i innspurten. Cornelis, du har bidratt når jeg har hatt data tekniske utfordringer og kommet med oppmuntrende kommentarer. Og tusen takk til deg, Kees, som har vært tålmodig og støttene på alle måter. Nå skal jeg bli mer tilgjengelig for dere alle!

Larvik, 13. februar 2020.
Hildegunn Skinnes

SAMMENDRAG

Bakgrunn

Barnevernfeltet er stadig i endring. Brukermedvirkning blir løftet fram både faglig og politisk for å forbedre et til tider kritisert barnevern. Målet er å styrke barn og unges medvirkning slik at de får delta i beslutninger som gjelder deres liv.

Med dette som utgangspunkt vil jeg med denne studien høre hvordan ungdom som bor på barnevernsinstitusjon opplever og erfarer medvirkning. For å innhente kunnskap og forståelse om dette tema har studien følgende problemstilling:

Hvilke erfaringer har ungdom i barnevernsinstitusjoner med brukermedvirkning?

Teori

På bakgrunn av tema har jeg i hovedsak brukt helsefremmende teorier som empowerment og salutogenese. Empowerment handler om hvordan få kraft og styrke til å håndtere sin egen tilværelse. Salutogenese er en ressursorientert forståelsesmodell. Jeg presenterer i tillegg en del relevant litteratur og forskning om tema brukermedvirkning.

Metode

Studien har et kvalitativt forskningsdesign med en hermeneutisk og fenomenologisk vitenskapsteoretisk forankring. Dataene er innhentet ved gruppeintervju og individuelle intervju og det ble benyttet en systematisk tekstkondensering som metode for å analysere og tolke dataene.

Hovedfunn

Et av mine hovedfunn var at mange av ungdommene i liten grad opplevde medvirkning. Jeg argumenterer for at dette kan føre til avmaktsfølelse og resignasjon. Et annet funn var at det hadde en positiv effekt i form av mer kraft, styrke, selvtillit og glede på de ungdommene som opplevde medvirkning. Et tredje viktig funn var at vellykket medvirkning er avhengig av en god relasjon mellom ungdommene og de ansatte.

Konklusjon

Resultatene i studien viser mye likhet med andre studier. Funnene viser at medvirkning kan ha en god helseeffekt. De viser også at medvirkning i institusjon på individnivå kan gi ungdom empowerment som kan gi styrke til å forsøke å påvirke på system- og samfunnsnivå. Det vil derfor være nødvendig å sette søkelys på tiltak som fremmer medvirkning og samarbeid mellom ungdom og ansatte. For å bidra til økt brukermedvirkning bør ansatte legge til rette for at ungdommene får medvirke. Til dette er det nødvendig at systemet og ledere legger til rette for opplæring og veiledning til de ansatte med vekt på å styrke relasjonskompetansen.

ABSTRACT

Background

The field of child protectoral services is always in constant change. In order to improve the child services in Norway, which is often criticized, the issue concerning participation is constantly highlighted both professionally and politically. The main goal is to improve the opportunity for young people to participate in decision-making ways to improve participating during their stay in residential care.

In this thesis I want to explore how the youth experience their participation and opportunities to influence in their own lives during their stay in residential care. To retain knowledge and develop a deeper understanding of the circumstances mentioned above, this thesis will answer the following question:

What experiences do youth in child protectoral institutions have with participation?

Theory

Based on the theme of this theses I have chosen to use the health promotional theories *empowerment* and *salutogenesis* in order to further expand my research on this field. Empowerment concerns the strength, control and power an individual has over its own life. Salutogenesis is a research-based model of understanding. In addition to this I will present relevant research on literature on participation in order to answer my main research question.

Methodology

The study follows a qualitative research-method linked to both hermeneutical and phenomenological epistemological theories. The data is obtained through individual interviews and group interviews and a systematic text-condensing method was used in order to interpret the collected data.

Main findings

One of my key findings was that many of the teenagers who were interviewed felt like their influence and participation in the institution was small concerning what they considered as

important regarding their wellbeing and optimal functioning. My impression is that lack of participation and influence could lead to a feeling of powerlessness and resignation.

Another discovery was that the teenagers who felt they had influence and were able to participate in matters concerning their wellbeing, had experienced positive effects such as feeling more powerful, confident and happy.

Furthermore, a third discovery was that successful participation depends on a good relationship between the teenagers and the employees at the institutions.

Conclusion

To conclude, the results resemble what other similar studies conclude as well; participation can have a good effect on the health of an individual. They stress the significance of participation for each individual which can lead to empowerment, which again can lead to influencing the entire system on a societal level, caused by gained strength and power through a change of mindset. Therefore, it is important to highlight different actions that promote participation for teenagers at institutions. It is important that the staff in residential care create a good platform in order to strengthen the teenagers feeling of participation. The employees need to develop a deeper understanding of the circumstances mentioned above through training and coaching, in order to improve their relational skills.

Innholdsfortegnelse

Innhold

1. INNLEDNING	10
1.1 Bakgrunn	10
1.2. Problemstilling og forskningsspørsmål	12
1.3. Begrepsavklaringer.....	13
1.4. Avgrensning	14
1.5. Formålet med prosjektet	14
1.6. Oppgavens oppbygning	14
2. TEORI.....	15
2.1 Empowerment	15
2.1.1. Maktbegrepet i empowerment.....	16
2.1.2. Empowerment i helsefremmende arbeid	16
2.1.3. Motmakt og individorientert empowerment.....	17
2.1.4. Miljøets og samfunnets rolle i empowerment.....	19
2.2. Brukermedvirkning	20
2.2.1. Medvirkningsstigen.	20
2.3. Salutogenese	21
2.3.1. Opplevelse av sammenheng (OAS)	21
2.3.2. Generelle motstandsressurser	22
2.4. Relevante studier og forskningsartikler	23
2.5. Barnevernet i endring	26
3. METODE.....	28
3.1. Vitenskapelig teoretisk forankring.	28
3.1.1. Kvalitativ metode	29
3.2. Datainnsamling.....	29
3.2.1 Rekruttering av informanter	29
3.2.2. Utvalget	31
3.2.3. Intervjuguide	31
3.2.4. Gjennomføring av intervjuene	32
3.2.5. Informasjon, samtykke og anonymitet.	33
3.3. Kvalitativ innholdsanalyse.	33
3.3.1 Kategorisering og koding av data.	34
3.4. Validitet og reliabilitet.....	35

3.4.1. Validitet	36
3.4.2 Reliabilitet.....	36
3.5. Egen posisjon.	38
3.6. Etske betraktninger og utfordringer	38
3.7. Kritiske refleksjoner.	40
4. PRESENTASJON AV FUNN.....	42
4.1.Makt	42
4.2.Tillit.....	44
4.3. Omsorg.	45
4.4. Respekt.....	47
4.5. Ord.....	48
4.6. Systemet	49
4.7. Medvirkningsfremming.....	50
5. DRØFTING AV FUNN.....	52
5.1. Hvordan opplever ungdommene brukermedvirkning på institusjonen de bor?.....	52
5.2. Hva forstår ungdommen med brukermedvirkning?.....	56
5.3. Hva mener ungdommene medvirkning betyr for dem?.....	57
5.4. I hvilken grad opplever ungdommene reell medvirkning i beslutninger som gjelder dem selv?.....	59
5.5. Hva mener ungdommene institusjonen gjør eller kan gjøre for å styrke medvirkning?	60
6. AVSLUTNING.....	63
LITTERATUR	67
VEDLEGG.....	70

1. INNLEDNING

1.1 Bakgrunn

Dette masterprosjektet handler om ungdom sine erfaringer med brukermedvirkning når de bor i barnevernsinstitusjon. Jeg vil rette oppmerksomheten mot i hvilken grad de opplever medvirkning når de bor på institusjon, og i tilfelle hvilken betydning det har for ungdom under institusjonsoppholdet. Funnene vil jeg forsøke å knytte til et helsefremmende perspektiv.

Etter mange års arbeid som barnevernspedagog med barn og unge har min interesse og nysgjerrighet for hva de unge selv mener, tenker og føler blitt stadig sterkere. Jeg har arbeidet i ulike deler av det offentlige hjelpeapparat. Fra oppsøkende uteseksjonsarbeider blant utsatte ungdom, til psykiatrisk ungdomsinstitusjon til kommunal barneverntjeneste til fylkeskommunal ungdomsinstitusjon til Barne-ungdoms og familieetaten (Bufetat) og ved psykiatrisk poliklinikk. Jeg har jobbet i alle ledd av tiltakskjeden for barn og ungdom, og er i dag ansatt som seniorrådgiver i Bufetat.

Norsk barnevern blir stadig utsatt for kritikk, og flere saker har vært til behandling i domstolen i Strasbourg. I de senere år har brukermedvirkning vært et viktig tema i norsk barnevern og velferdspolitik. Det legges vekt på at brukerne skal være deltakende og ha innflytelse på utformingen av tiltak og utviklingen av det generelle tjenestetilbudet (Slettebø, Oterholm, & Stavrum, 2010).

I 2011 kom det ut en offentlig utredning om ungdom, makt og medvirkning der det ble konkludert at mye hadde blitt gjort for å bedre muligheten for medvirkning og selvbestemmelse for unge i barnevernet, men innrømmet at det fortsatt var store utfordringer (NOU:20. 2011, s.11). I samme utredning står det «Det å medvirke og utøve selvbestemmelse er viktig for den enkeltes selvrespekt og selvutvikling, og de fleste opplever en moralsk rett til selv å bestemme hva slags liv man vil leve. Å frata et menneske muligheten til å øve innflytelse over viktige livsområder kan innebære en krenkelse av den personlige integritet og selvrespekt. Slike krenkelser kan lede til avmakt.» (NOU: 20. 2011, s.9).

Barne- og likestillingsdepartementet er opptatt av rettsikkerhet for barn, unge og familiene deres gjennom å bedre ivareta retten barna har til medvirkning i det kommunale og det statlige barnevernet. Stortinget har vedtatt endringer i barnevernloven som øker rettsikkerhet og

styrker barns medvirkning i barnevernet. Tilføyingen som kom i lov om barneverntjenester 2018 er §1-6 som heter «*Barnets rett til medvirkning*». Der står det at «Alle barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, har rett til å medvirke i alle forhold som vedrører barnet etter denne loven. Barnet skal få tilstrekkelig og tilpasset informasjon og har rett til fritt å gi uttrykk for sine synspunkter. Barnet skal bli lyttet til, og barnets synspunkter skal vektlegges i samsvar med barnets alder og modenhet» (Barnevernloven, 1992, § 1-6).

I FNs barnekonvensjon artikkel 12 heter det «Partene skal garantere et barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, retten til fritt å gi uttrykk for disse synspunkter i alle forhold som vedrører barnet, og tillegge barnets synspunkter behørig vekt i samsvar med dets alder og modenhet.» Bestemmelsen om barns rett til å bli hørt omtales ofte som konvensjonens demokratiartikkel, fordi den gir barn og unge rett til innflytelse og medbestemmelse i samfunnet. Barnets syn skal ikke bare innhentes; synspunktene skal også tillegges vekt. Det innebærer at synspunktene skal påvirke beslutninger når det er grunn til det» (Scheie, 2005). Barnet har altså fått en lovfestet rett til å medvirke i sin egen barnevernssak og barneverntjenesten skal samarbeide med foreldre og barn så langt det er mulig. Å styrke medvirkning og deltakelse blant barn og unge er et viktig element i kvalitetsutviklingen i barnevernet.

Barneombudet har nylig kommet ut med en rapport (Barneombudet,2020) som omhandler ungdom i barnevernsinstitusjoner. Rapporten er basert på gjennomlesning av 77 saker og 39 intervjuer av ungdom i alder 15 til 20 år. De har besøkt 17 institusjoner og snakket med ledere, ansatte og ungdommer. En av barneombudet anbefalinger er, «Barne- og familiedepartementet og Bufdir må arbeide systematisk med medvirkning og innhente kunnskap fra barn og unge som en del av kunnskapsgrunnlaget for utvikling av barnevernsinstitusjoner» og «Bufdir må sørge for ungdommens perspektiv på trygghet, normalitet og relasjoner inngår i kunnskapsgrunnlaget for institusjonenes arbeid og operasjonalisering i faglige retningslinjer «(Barneombudet, 2020, s. 44).

Ut fra mitt faglige ståsted og verdisyn mener jeg at barn og unge har ressurser og kompetanse som i større grad må hentes fram og brukes innenfor barnevernfaglig arbeid. Det er ifølge mitt syn en positiv utvikling i feltet. Forandringsfabrikken, som ble grunnlagt i 2004 er et bevis på det. Den bygger på ideen om at hvis vi lytter godt til barn og unge i skole, helse, barnevern og andre systemer for barn blir systemene bedre (Brun, Toresen og Steinrem 2018, s.37).

Forandringsfabrikken har utviklet en deltakende metodikk som sikrer at flest mulig skal dele

sine erfaringer om hva som har vært til god hjelp, og gi råd om hva som bør gjøres annerledes. Metodikken bygger på Participatory Learning and action (PLA), en deltakende metodikk brukt i mange deler av verden (Brun, Toresen og Steinrem,2018, s.37).

Forandringsfabrikken blir brukt som foredragsholdere og høringsorgan for fagfolk og politikere.

Min erfaring som mangeårig ansatt i Bufetat er at det gjøres mye faglig bra arbeid i norske barnevernsinstitusjoner i forhold til brukermedvirkning. Likevel kan det fortsatt være en utfordring å sikre barn og unges medvirkning. Jeg ønsker derfor å undersøke hvordan de unge selv som bor i institusjon opplever medvirkning. Er det slik at de opplever en god dialog med de ansatte og at de føler at de medvirker og har innflytelse i forhold til eget liv. Dette er noe av det jeg ønsker svar på med denne studien.

Ifølge Stang (2003, s.141) er hensikten med brukermedvirkning å sikre den enkeltes mulighet for innflytelse i saker som angår vedkommende. Ved å gjøre brukerne til aktive og kompetente aktører ved å bruke enkeltmenneskers ressurser og krefter vil dette fremme enkeltmenneskets mulighet til å realisere sitt potensial (Stang ,2003 s.143).

Det er gjort noe forskning rundt temaet brukermedvirkning, men dette er et viktig tema det er nødvendig å få utvidet forskningsbasert kunnskap om. Jeg har presentert noe av tidligere forskning i feltet under teorikapittelet.

1.2. Problemstilling og forskningsspørsmål

Veien fram til problemstilling og forskningsspørsmål tok tid. Som jeg har innledet med har det vært over en lengre periode stor politisk og faglig oppmerksomhet rundt barn og unges medvirkning innenfor norsk barnevern. Barnevernsfeltet er stort og jeg ønsket å ha søkelys på ungdom som bor på institusjon og deres opplevelse av medvirkning og deltakelse i eget liv. I den sammenheng ville jeg utforske hvordan ungdom som bor hele eller deler av sin ungdomstid i institusjon opplever medvirkning. Jeg var nysgjerrig på de unges perspektiv.

Min hovedproblemstilling ble:

Hvilke erfaringer har ungdom i barneverninstitusjoner med brukermedvirkning?

For å besvare problemstillingen utarbeidet jeg fem forskningsspørsmål.

1. *Hvordan opplever ungdom brukermedvirkning på institusjonen?*
2. *Hva forstår ungdom med medvirkning?*
3. *Hva tenker ungdom medvirkning betyr for dem?*
4. *I hvilken grad opplever ungdom reell medvirkning i beslutninger som gjelder dem selv?*
5. *Hva mener ungdom institusjonen gjør eller kan gjøre for å styrke medvirkning?*

Som vist foran er det et tydelig søkelys på brukermedvirkning fra faglig og politisk hold. Derfor vil jeg undersøke forholdet mellom ideal og virkelighet.

Som et bakteppe tar jeg med hva som står i barnevernsloven om rettigheter under opphold i institusjon. Barnevernsloven §5-9 sier «institusjoner skal drives slik at barna selv kan bestemme i personlige spørsmål å ha det samvær med andre som de ønsker, så langt det er forenlig med barnets aldre og modenhet, med formålet med oppholdet og med institusjonens ansvar for driften, herunder ansvar for trygghet og trivsel» (Barnevernloven, 2003, s.66).

1.3. Begrepsavklaringer.

Selv om det overordnede tema er *brukermedvirkning*, vil jeg legge mindre vekt på brukerbetegnelsen. Dette til dels fordi ungdommene ikke kjenner seg igjen i brukerbegrepet og at bruker også er et litt diffust begrep. I denne avhandlingen bruker jeg begrep som brukermedvirkning, medvirkning, deltakelse og samarbeid litt om hverandre.

Bruker er også et begrep det er ulike meninger om. I denne sammenheng er brukeren barn/unge og deres foreldre. I dette område kan det også ligge konflikt, og noen vil nok hevde at brukeren i forhold til ungdom fra 16 år er ungdommen selv.

Når jeg bruker begrepet *institusjon* er det et bofellesskap der ungdom bor i en kortere eller lengre tid sammen med ansatte som jobber turnus. Årsakene til å bo på en institusjon kan være sammensatte. Det kan være ungdom som står uten omsorg fordi de av ulike grunner ikke kan bo hos biologisk familie eller fosterhjem eller ungdom som har behov for behandling. Ungdommene har ofte ikke valgt å bo på institusjonen selv. Institusjonene i denne avhandlingen innbefatter både statlige og private institusjoner som er bofellesskap for ungdom som har omsorgs eller behandlingsbehov. Jeg har ikke skilt på disse her, da fokuset i

oppgaven ligger i ungdommens opplevelse av medvirkning, uavhengig av hvilken lovparagraf fra barnevernsloven de er plassert på.

Jeg bruker begrepet *barn og ungdom* litt om hverandre. Innenfor norsk lov defineres personer fram til 18 år som barn. Og ungdom over 18 år kan ved samtykke ha rett til plass ved institusjon fram til 20 år.

1.4. Avgrensning

Det har vært nødvendig å gjøre avgrensninger da det er mange områder det kan settes søkelys på når det handler om barn som er under barnevernets omsorg. Når det skrives om ungdom i institusjon fokuseres det ofte på ungdommens utfordringer, begrensninger og sårbarhet. Jeg har valgt å sette søkelys ungdommenes ressurser, styrker og muligheter, og ikke på ulike utfordringer, traumer og livsbelastninger som ungdom i barnevernsinstitusjoner kan ha. Derfor er mitt utgangspunkt i denne studien et positivt og ressursorientert perspektiv der jeg ønsker å se på ungdommen med de potensialer de har. Jeg vil høre ungdommenes stemme om deres erfaringer og perspektiv med medvirkning fra institusjonsopphold.

1.5. Formålet med prosjektet

Siktemålet med dette prosjektet er å utforske hvordan medvirkning oppleves og forstås av ungdom som bor i institusjon. Kunnskapen om hvordan de opplever og erfarer medvirkning bør dermed få konsekvenser for hvordan institusjonene legger til rette for at ungdommene opplever at de faktisk medvirker. Mitt mål er at undersøkelsen skal gi kunnskap som kanskje kan bidra til videre utvikling av gode strategier for brukermedvirkning for ungdom som bor i barneverninstitusjon en periode av oppveksten.

1.6. Oppgavens oppbygning

Oppgaven er delt opp i seks kapitler. Etter innledningen presenterer jeg teori og relevant litteratur og forskningsartikler jeg har benyttet meg av. Deretter et kapittel om valg av metode og gjennomføring av undersøkelsen og analyseprosessen. I det neste kapittelet vil jeg presentere mine funn. Jeg vil så drøfte mine funn knyttet til teorien og litteraturen jeg har valgt ut fra mine forskningsspørsmål. Til slutt har jeg avslutning med refleksjoner.

2.TEORI

I dette kapittelet vil jeg presentere teori, relevant litteratur og vitenskapelige artikler jeg vil benytte for å belyse det empiriske materialet denne oppgaven om ungdoms medvirkning i barnevernsinstitusjoner bygger på. Hovedteoriene jeg vil bruke er empowerment og salutogenese. Jeg vil starte med å presentere begrepet empowerment. Deretter skrive noe om maktbegrepet og ulike tilnærminger knyttet til empowerment. Jeg vil også presenterer noen prinsipper i salutogen tenkning før jeg presentere noe relevant forskning som er gjort i feltet.

2.1 Empowerment

Empowerment er en av nøkkelveidene i helsefremmende arbeid (WHO,1986, Green et al.,2015 s.132). Ifølge Tveiten & Boge (2014) finnes det ingen god norsk oversettelse av begrepet uten å redusere betydning eller meningsinnhold i begrepet. Ord som er brukt i norsk oversettelse er bl.a. myndiggjøring, bemyndigelse, egenkraftmobilisering eller å ha handlingsrom i eget liv (Tveiten & Boge 2014, s.15). Empowerment eller bemyndigelse kan defineres «som en prosess og er den måten mennesker, organisasjoner og lokalsamfunn oppnår mestring over livet på» (Stang 2003, s. 144). Det fokuseres på mestring over livet på individ eller gruppenivå, og maktoverføring reflekterer det mellommenneskelig aspekt i bemyndigelse (Stang 2003, s.144).

Det finnes ulike oppfatninger om opprinnelsen til empowerment som ideologi. Noen mener det har sitt utspring fra borgerettbevegelsen i USA, mot fattigdom og rasisme, og i kvinnefrigjøringsbevegelsen (Slettebø, 2000, s.76). Ifølge Slettebø (2000) bygger ideologien på den brasilianske pedagogen Paulo Freire (1973) sine tanker om kritisk dialog, bevisstgjøring og pedagogisk opplæring. (Slettebø,2000, s.76).

Ifølge Askheim (2010) handler empowerment om å finne styrke og kraft til å komme ut av en avmaktssituasjon. Gjennom dette empowerment skal de bli i stand til å motvirke krefter som holder de nede slik at de får mer makt og styring over egne liv (Askheim, 2010, s.217).

Kjernen er at bemyndigelse skal sikre at den enkelte får mulighet for innflytelse i saker som angår ens eget liv. Stang (2003) hevder at empowerment eller bemyndigelse handler om at den enkelte får brukt sine potensialer og motiveres og stimuleres til å oppdage og realisere sine ressurser og muligheter. Et annet perspektiv Stang (2003) hevder er at det er viktig å gripe inn overfor miljø- og samfunnskapte forhold som kan skape dårlig livsbetingelser og maktesløshet (Stang, 2003, s.143).

2.1.1. Maktbegrepet i empowerment

Hovedtanken i empowerment tenkningen er ifølge Tveiten og Boge (2014) omfordeling av makt. Ifølge Tveiten & Boge (2014, s,19) sier Foucault (1978) at makt er i alt og over alt. Det vises til at det er vanskelig å personifiser makt siden makt finnes i all menneskelig samhandling. Makt og kunnskap er tett forbundet. Der det er makt er det kunnskap, og kunnskap gir makt (Tveiten & Boge, 2014 s.19).

Slettebø (2000, s.79) beskriver betydningen av profesjonell makt og legger vekt på at sosialarbeidere som gruppe har tilgang til makt og ressurser. Ifølge han kan makt i denne konteksten defineres som evne til å få det en trenger, påvirke hvordan andre tenker, handler, og evnen til å utøve innflytelse på fordeling av ressurser (Slettebø 2000, s.79). Slettebø gir et eksempel på hvordan eksempelvis barnevernsarbeideren har sitt mandat fra lovverket, og har makt i kraft av måten saken framstilles til å påvirke beslutninger og ta dem selv.

Som Stang (2003, s.145) hevder innebærer bemyndigelse å gi eller overføre makt og å tillate og gjøre noen i stand til noe. Gjennom dialog kan hjelper og hjelpetrequende komme fram til felles mål, og enes om midler for å nå målene. Brukere behandles som aktive samarbeidspartnere med rett til selv- eller medbestemmelse i saker som angår dem selv der det er felles mål, gjensidighet og respekt. Hensikten med bemyndigelse er å motvirke maktesløshet eller manglende følelse av kontroll (Stang,2000 s.80).

2.1.2. Empowerment i helsefremmende arbeid

Empowerment relatert til helse kan i stor grad knyttes til verdens helseorganisasjon (WHO) og verdenskonferansen i Ottawa 1986 (Tveiten & Boge, 2014, s.16). Ifølge Tveiten & Boge ble det utarbeidet tre sentrale prinsipp i Ottawacharteret som også er hovedprinsipper i empowerment tenkningen. De tre prinsippene er «*maktomfordeling fra fagperson til bruker, medvirkning og synet på brukeren som ekspert på seg selv* (WHO,1986)» (Tveiten & Boge,2014, s.16).

Green et al., (2015, s.44) viser til modellen «an empowerment model of health promotion» hvordan de mener helse dannes gjennom et samspill mellom individuell empowerment og samfunns-empowerment. De beskriver det som “Health promotion = Health education x Healthy Public Policy” (Green et al.2015 s.44).

Dette beskrives videre som at helsepedagogikk innebærer bl.a. adferd, mestring, forventninger, holdninger og kunnskap, informasjon, settes i stand til, bevisstgjøring og trening. Dette gjelder både i forhold til enkeltindivid og grupper. Helsefremmende politikk er bl.a. lovgivning, økonomi og miljøtiltak på samfunnsnivå. Det vises hvordan empowerment foregår på individnivå, systemnivå og samfunnsnivå. Green et al. (2015, s.45) peker på hvordan enkeltindivid, grupper og samfunnet influerer hverandre og sier videre:

«The empowering function of education not only strengthens individual capabilities for health- related action, but also makes a major contribution to the establishment of healthy public policy» (Green et al.,2015, s.44).

De beskriver en vekselvirkning mellom omgivelsenes betingelser og individet med sin aktuelle og opplevde status og makt og samfunnet. I dette ligger også de individuelle livsferdigheter, troen på seg selv, forpliktelse, bekymringer og selvfølelse. Og i hvilken grad de de fysiske, sosiale og økonomiske miljø hemmer eller fremmer empowerment. (Green et al.,2015, s.132).

Ifølge Green et al. (2015) kan mangel på empowerment bli sett på som helsefarlig og ha direkte negativ psykologisk effekt. Mer vanlig er det å tenke at empowerment har en indirekte effekt på helse ved å influere både individuell og samfunnsmessig handling (Green et al., 2015 s.138).

2.1.3. Motmakt og individorientert empowerment

Askheim (2010) hevder at det framstår et skille mellom det som karakteriseres av empowerment som *motmakt* inspirert av Freire og en *individorientert* terapeutisk tilnærming (Askheim, 2010, s. 219). Ifølge Askheim har både empowerment som motmakt og individorientert empowerment den samme tilnærmingen med et positivt menneskesyn der mennesket blir sett på som et aktivt og handlende subjekt, og som selv kan bidra til positiv endring når forholdene legges til rette for det. Både motmakt og individuell empowerment er opptatt av å styrke enkeltindivider og grupper slik at de får kraft til å komme ut av avmaktssituasjonen, gjennom prosesser og aktiviteter som fører til økt selvtillit, bedre selvbilde, økt kunnskap og ferdigheter. Askheim (2010) beskriver at motmaktstilnærmingen legger vekt på kollektivet som et utgangspunkt for bevisstgjøring og at felles erfaring bidrar til handling. (Askheim ,2010, s.219).

Freire (1921-1997) påpeker ifølge Stang hvordan undertrykkende samfunns- og levekår fører til fremmedgjøring som gjør at man stilletidende godtar undertrykkende forhold, og som er en viktig årsak til maktesløshet (Stang, 2003, s.153). Ifølge Stang sier Freire at en kan bli maktesløs både i forhold til omgivelsene og seg selv og at dette kan føre til lav selvaktelse, lite tro på egne evner, muligheter og ressurser (Stang, 2003, s.153). Freire sier følgende «tar man mennesket dets verdighet vil dette merke ikke bare den som er bestjålet, men også dem som har stjålet og dette er forvrengningen av trangen til å bli et fullverdig menneske» (Freire, 1970, s. 25). Nordland (1970) skriver at sentralt i Freire sin pedagogikk var å være subjekt i eget liv og at systemer ikke er statiske, men kan beveges (Nordland,1970, s.12). Ifølge Nordland var Freire opptatt av å stimulere til eget initiativ, forandre og forbedre og han mente forutsetning er at en ikke er utrygg, passivisert og undertrykt (Nordland,1970, s.13). Freire ville sikre at eleven kjenner seg som en likeverdig deltaker i fellesskapet og at hver enkelt må få veiledning og støtte til å bygge opp identitet og selvaktelse og bli møtte med tillit og forventning (Nordland, 1970, s.13). Freire (1970, s71) beskriver viktigheten av ords betydning. Han viser til at et ord består av refleksjon og handling, og han sier «det finnes ikke noe ord som ikke samtidig er praksis.» (Freire ,1970, s.71).

Askheim (2010, s.226) hevder at fagpersoner som vil arbeide for empowerment innebærer at brukerne får så stor innflytelse som mulig innenfor de rammene som er, og samtidig utvide rammene. Han påpeker at det bør jobbes for fleksible strukturerer for å ivareta individuelle behov. Dette mener han også gjelder å rette oppmerksomheten mot politiske beslutninger som kan påvirke lovverket.

Ifølge Tveiten & Boge (2014, s.17) beskrives empowerment på individnivå, gruppe- eller samfunnsnivå der nivåene må sees i sammenheng med hverandre. Empowerment på individnivå kan betegnes som psykologisk empowerment. De hevder grunnlaget er hentet fra sosialpsykologisk og utviklingspsykologisk teori og bygger på antakelsen om at empowerment har grunnlag i individet (Tveiten & Boge,2014, s.17). De viser til Spreitzer (1995) sin teori om empowerment som viser til en indre motivasjonsfaktor. Det er beskrevet fire kognitive dimensjoner som reflekterer hvorfor mennesker opplever seg «empowered.» Dimensjonen er *mening, kompetanse, selvbestemmelse og innflytelse* (Tveiten & Boge 2014, s.17). Empowerment på individnivå handler om individets mulighet til å ta beslutninger og kontroll over eget liv samt mulighet til mestring (Tveiten & Boge 2014, s.17).

Ved empowerment på individnivå er det naturlig å se litt mer på individet og utvikling av selvet. Psykologen Carl Rogers (1902-1987) hørte til den fenomenologisk og humanistiske psykologiretningen. Han understreker selvaktualisering og var opptatt av menneskets vekstpotensial (Pervin, 1993, s.210). Rogers var, ifølge Pervin, opptatt av samfunnet og omgivelsenes innflytelse på personligheten. Ifølge McLeod (2007) mente Rogers har barnet to grunnleggende behov. Det er positiv tilbakemelding fra omgivelsene og selvrespekt (McLeod 2007). Ifølge McLeod mener Roger *selvkonseptet* inkluderer tre komponenter. Det første er *selvrespekt* som innebærer hva vi tenker om oss selv. Rogers tror følelsen av selvrespekt utvikler seg i tidlig barndom og blir formet gjennom interaksjonen mellom barnet og mor/far. Det andre er *Selvbilde* som handler om hvordan vi ser oss selv, som er viktig for god mental helse. Selvbilde har effekt på hvordan en person tenker, føler og oppfører seg i verden. Det tredje er det *ideell selv* som er den personen vi ønsker å være. Det inneholder våre mål og ambisjoner i livet. Det ideelle selvet er dynamisk og foranderlig ut fra den alder man er i (McLeod 2007).

Green et al. (s.133) hevder at lav selvrespekt kan føre til dårlig helse. De viser til betydningen av selvfølelse er sentral i forhold til helse og viser til flere studier som viser sterk sammenheng mellom selvfølelse og mental helse (Green et al.,2015, s.136).

2.1.4.Miljøets og samfunnets rolle i empowerment.

Ifølge Green et al. (2015, s.147) er miljøet og omgivelsene viktige rolle i forhold til empowerment. En av hovedstrategiene i Ottawacharteret er å skape aktivt deltagende samfunn. Dahlgren og Whitehead (1991) viser i sin helsemodell hvordan ulike faktorer eller determinanter virker inn på helse (Green et al, s.88). I sentrum i figuren er menneske med sitt kjønn, alder arvelige egenskaper. Disse er avgjørende for disposisjoner for helse. I sirkelen rundt finner vi livstil og egne valg som påvirker helsen. I neste sirkel er nærmiljøet og sosiale nettverk som påvirkning fra foreldre, familie og nærmiljø. Deretter i neste sirkel listes det opp faktorer som kan påvirke helse som bolig, utdanning arbeid og helsetjenester. I den ytterste sirkelen finnes samfunnets generelle sosioøkonomiske forhold, kulturelle og miljømessige betingelser. Figuren viser det brede samspill mellom mikro- og makrodeterminanter (Green et al., 2015, s.88). Det må derfor jobbes med helse-determinanter på individnivå, samfunnsnivå og systemnivå.

Green et al (2015) viser til «Health action modell» (HAM) som handler hvordan psykologisk, sosial og miljømessig innflytelse virker inn på individets helse. De hevder tro, motivasjon, normer og selvet virker inn på hverandre (Green et.al.,2015, s,119).

2.2. Brukermedvirkning

En vanlig definisjon av brukermedvirkning er «De som berøres av en beslutning eller er brukere av tjenester, får innflytelse på beslutningsprosessen og utforming av tjenestetilbudet» (St. melding nr. 34, 1996-97.s,9 I: Slettebø 2000, s.78). Brukermedvirkning kan ifølge Slettebø deles inn i tre nivåer i sosialt arbeid der sosialarbeideren informerer brukerne, brukerne blir konsultert underveis, og at brukerne deltar i hele beslutningen (Slettebø, 2000).

Slettebø (2000) understreker betydningen av at brukerne har rett til å definere hva slags hjelp de trenger innen empowerment. Ved å akseptere brukerens definisjon av problemet og forslag til tiltak, gir den profesjonelle brukeren makt og kontroll i situasjonen. Dette kan være et virkemiddel for å oppnå bedre behandling eller omsorg. Brukermedvirkning handler ifølge Slettebø (2000, s.78) både om politisk styring, menneskers identitet anseelse og status. Brukerdeltakelse er ifølge han en forutsetning dersom økt livskvalitet og bedre levekår skal være et mål. I løsningsfokusert endringsarbeid er både brukerens og sosialarbeiderens kunnskaper inkludert i problemavklaringsfasen, kartlegging av ressurser og samarbeide (Slettebø 2000, s.78).

Ifølge Stang (2003) må brukerne få tilstrekkelig og hensiktsmessig informasjon og støtte, slik at de får et reelt grunnlag for å ta eller delta i beslutninger som angår dem selv. En annen viktig forutsetning for bemyndigelse er at fagutøveren sørger for arenaer der brukerens meninger, erfaringer og opplevelser kommer fram (Stang 2003, s.159).

2.2.1. Medvirkningsstigen.

Det er utviklet flere ulike modeller for å analysere grader av medvirkning. En av disse er utviklet av Hart (Hart, 1992). Dette er en videreutvikling av Arnstein (1969) sin deltakerstige (Green et al., 2015, s. 225) «The ladder of youth participation» (1992;1997) består av 8 trinn med ulike grader av deltakelse. Paulsen (2017) viser til en artikkel der det hevdes at modellen er kritisert for å fremstå hierarkisk som en stige, og man er blitt mer opptatt hvilke faktorer som påvirker graden av medvirkning, og det gjøres med utgangspunkt i ungdommenes egne erfaringer og opplevelser knyttet til medvirkning (Horwath et.al.,2012; Thomas,2012 i Paulsen 2017). Hvert av trinnene representerer økt grad av medvirkning. De tre første trinnene

er kan det være uenighet om er medvirkning. De fem øverste trinnene representerer ulike former for medvirkning fra å være informert til det å være med initiert av ungdom der ungdom og voksne er likeverdige parter (NOU,2011, s.9).

Trinn 1.Manipulasjon, Trinn 2. Voksne bestemmer, Trinn 3. Symbolsk, som forekommer når ungdom blir fortalt at deres stemme skal bli hørt, men faktisk har liten eller ingen valg om hva som blir gjort eller hvordan de deltar, Trinn 4. Dette er når ungdom blir tildelt en spesiell rolle og blir informert om hvordan og hvorfor de blir involvert. Trinn 5. Konsultert og informert. Dette skjer når ungdom gir råd til prosjekter som drives av voksne. Ungdommene er rådgivende, og de er informert om at deres bidrag er rådgivende og at beslutningen tas av de voksne. Trinn 6.Voksen-initiert delt beslutning med ungdommer. Trinn 7. Ungdoms-initiert der ungdom leder og initierer aksjon. Voksne kan ha en støttende rolle (ungdomsledet aktivisme). Trinn 8: Ungdoms-initiert, der ungdommer og voksne deler beslutningsprosessen som likeverdige partnere (Hart, 1992).

2.3. Salutogenese

Aaron Antonovsky (1923-1994) var sosiolog og ble kjent innenfor fagfeltet medisinsk sosiologi (Antonovsky, 2012, s.23). Det som særpreget Antonovsky var at han tenkte friskhet i stedet for sykdom. Han løftet fram begrepet salutogenese og er opptatt av faktorer som styrker og fremmer helse. Antonovsky så på helse som et kontinuum der helse er i den ene enden og uhelse i den andre enden (Antonovsky, 2012, s.27). Hans interesse for mestringsressurser og faktorer som er helsebringende står sentralt for Antonovsky (Antonovsky, 2012, s.30). *Opplevelse av sammenheng* og *generelle motstandsressurser* som bla. innebærer sosial støtte ser han som viktige begreper. (Antonovsky, 2012, s, 38-39).

2.3.1. Opplevelse av sammenheng (OAS)

Opplevelsen av sammenheng (OAS) påvirkes ifølge Antonovsky av generelle motstandsressurser (mestringsressurser) som påvirkes av den historiske, sosiale og kulturelle konteksten en vokser opp i. Fokuset er mestringsmekanismer i forhold til ulike stressfaktorer (Antonovsky,2012, s.30).

Antonovsky (2012, s.39) velger å kalle de tre kjernekomponentene i opplevelse av sammenheng (OAS) for begripelighet, håndterbarhet og meningsfullhet.

Begripelighet er den kognitive komponenten som omhandler stimuli man utsettes for som forståelig. *Håndterbarhet* er handlingskomponenten som omhandler om man har tilstrekkelig ressurser til rådighet til å håndtere kravene man blir stilt overfor (Antonovsky, 2012, s. 39-40). I følge Antonovsky føler man seg i mindre grad som et offer av omstendighetene dersom man har en sterk opplevelse av håndterbarhet. *Meningsfullhet* er menings- og motivasjonskomponenten i OAS. Denne handler om man føler at livet er forståelig. Og om man finner mening og motivasjon til å gjøre noe med den situasjon man står overfor (Antonovsky, 2012, s.41).

I følge Antonovsky er en sterk opplevelse av håndterbarhet er sterkt avhengig av høy begripelighet. Han mener at dersom man lever i en verden som oppleves kaotisk og uforutsigbart er det vanskelig å føle at man håndterer situasjonen (Antonovsky, 2012, s.42).

2.3.2. Generelle motstandsressurser

Generelle motstandsressurser er knyttet til begripelighet, håndterbarhet og meningsfullhet. (Antonovsky, 2012 s.42). Det Antonovsky sier om generelle motstandsressurser er at de skaper livsopplevelser som bidrar til å utvikle og bevare en sterk opplevelse av sammenheng (Antonovsky, 2012, s.140).

Eksempler på mestringsressurser/motstandsressurser kan være kultur, sosial støtte, religion og verdier, fysiske og materielle ressurser, oversikt, kontroll, mestringsstrategier, kunnskap og egoidentitet. Professor Per Fuggeli brukte begrepet helsekilder. Helsekilder kan være opplevelse av verdighet, tilhørighet, handlingsrom for eget liv, ikke være styrt av andre eller annet man ikke har kontroll over (Tveiten & Boge, 2014, s.17).

Antonovsky mener at forståelse av sammenhenger utgjør grunnlaget for komponenten begripelighet. En passe belastningsbalanse danner grunnlaget for håndterbarhet og medbestemmelse danner grunnlaget for komponenten meningsfullhet. Antonovsky hevder at «Når andre bestemmer alt for oss - når de bestemmer oppgavene, bestemmer reglene og styrer utfallet og vi ikke har noe vi skulle sagt, reduseres vi til objekter. Hvis vi opplever at våre handlinger ikke har effekt i verden, blir verden etter hvert meningsløs (Antonovsky, 2012 s.106).

2.4. Relevante studier og forskningsartikler

Søkeord jeg startet med for å finne aktuell litteratur for masteroppgaven var: bruker medvirkning, livsglede, barneverninstitusjon, rusbehandling, deltakelse, Well-being, helsefremming, salutogent, empowerment. Videre søkte jeg med ordene child welfare, empowerment, consumer participation, resilience og rehabilitation, Jeg har søkt i Oria , Academic Search Premier, Social Science Premium Collection, google Scholar . I tillegg har jeg fått anbefalinger og artikler fra kollegaer og samarbeidspartnere.

Jeg fant flere forskningsartikler og tidligere studier som er beslektet og relevante til min studie. Ved nærmere gjennomlesning og etter hvert har jeg brukt noen av disse.

Studiene og vitenskapelige artikler som presenteres her kan være med på å støtte opp om mine funn som presenteres senere i oppgaven.

Husby, Slettebø, & Juul, (2018) har gjennomført en kvalitativ studie basert på intervju med barn og foreldre med formål om å finne ut deres erfaringer med samarbeid med profesjonelle sosialarbeidere. Utvalgsriteriene var at barna var brukere av barneverntjenesten, barn med komplekse problemer (emosjonelle, utsatt for omsorgssvikt overgrep) og barn som mottok hjelp fra ett en annen hjelpeinstans. Barna i utvalget var fra 6-16 år. Tre viktige funn ble gjort: Betydningen av tillitsfulle relasjoner, emosjonell støtte og pedagogisk tilnærming som fører til mer deltakelse i interaksjonen mellom ungdom og profesjonelle (Husby et al.,2018 s.443).

Bijleveld, Dedding, & Bunders-Aelen, (2015) gjennomgikk 21 relevante studier i 7 vestlige land i perioden 1995 til 2012 som er funnet på databaser om barns deltakelse innenfor barnevern og barnevelferd. Formålet med undersøkelsen var å sette lys på hvilke hindringer og hvilke faktorer som la til rette for barns deltakelse innenfor barnevern. Undersøkelsene inkluderte både barnas og sosialarbeideren perspektiv. Både barn og sosialarbeiderne mente relasjonen mellom barn og sosialarbeidere var den viktigste faktor i forhold til vellykket deltakelse. Barn og sosialarbeider har imidlertid forskjellig syn på hva deltakelse innebærer. Barna er opptatt av å delta i beslutninger, mens sosialarbeideren ønsker å få informasjon fra barnet for å sammen med leder finne løsning. Dette begrunnes med at sosialarbeiderne er opptatt av å beskytte barnet de ser på som sårbare (Bijleveld et al., 2015 s.136-137).

Vis, Strandbu, Holtan, & Thomas, (2011) gjennomførte en studie om deltakelse og helse. Formålet med undersøkelsen var å få forskningsbasert kunnskap om helseeffekt, positiv eller

negativ ved barns deltakelse innenfor barnevern.. Studien baserer seg på relevante studier som ble funnet i ulike databaser. Fire inklusjonskriterier ble benyttet for å valg av studier. Studiene skulle være empiriske, subjektene skulle være barn fra 0-18 år, helse eller velferds tema ble rapportert, og noe mål på barns deltakelse (Vis et al.,2011, s. 327). Funn her er at relasjonen mellom barn og sosialarbeider og måten medvirkningsprosessen gjøres på er på er avgjørende kan det ha fordelaktige helsemessige sideeffekter. Barna bør få mulighet for å skape relasjoner som kan gi informasjon, forklare hva som skjer og å være åpen for det barnet er opptatt av. Det konkluderes med at når deltakelse skjer på denne måten kan deltakelse ha kraft til å tilføre sikkerhet for barn og barns følelse av tilfredshet. Langtidseffekten av deltakelse og senere helsefordeler er ikke utforsket (Vis et.al.,2011, s 333).

Dillon, Greenop, & Hills, (2016) gjennomførte en kvalitativ studie der 5 barn mellom 12 og 18 år ble intervjuet. Formålet med studien var å undersøke barnas erfaring med deltakelse i deres egen barnevernssak. Konklusjonen viser hvordan og ikke om barna deltar. Funn som ble gjort er at de voksne mangler vilje til å involvere barna, og ikke barnas evne til å involvere seg i å ta avgjørelser. Motsetningen mellom beskyttelse og deltakelse kan være feilaktig, men motsetningen var framtrødende i alle deltakernes historie, og det ser ut til å bli verre ifølge forskerne (Dillon et al., 2016, s.83/84).

Archard & Skivenes, (2009). Artikkelen omhandler barnets rett til å bli hørt og distansen mellom ideal og virkelighet. Balansen mellom barnets rett til å bli hørt og barnets rett til å bli beskyttet. Funn som ble gjort er følgende; Identifisert to grunner til å høre barnet der den ene er pragmatisk der sosialarbeiderne ser barnets deltakelse for å sikre informasjon for å ta avgjørelsen etterpå. Det andre som ble identifisert er at sosialarbeiderne ser at barn har en grunnleggende berettigelse til å bli involvert med sine interesser i selve avgjørelsen. Forskerne ble overrasket over at å lytte til barnet var lite synlig i materialet, og den totalt manglende bekymring sosialarbeidere viste i forhold til barnas synspunkt. Artikkelen konkluderer med mer utforskning av de som jobber med barn. Og om sosialarbeiderne faktisk forstår barn og om hva deres rettighet til å medvirke faktisk betyr for dem. Videre forskning anbefales på hvorfor barnas perspektiv er undervurdert (Archard & Skivenes,2009, s.398).

Paulsen (2016) gjennomførte en kvalitativ studie med 45 ungdommer fra 16-26 år. Formålet var å utforske i hvilken grad barn og unge opplever medvirkning i kontakt med barnevernet og hvilke faktorer som påvirker grad av medvirkning. Studien viste at ungdom i liten grad opplever medvirkning i kontakten med barnevernet. Ungdom som opplevde medvirkning følte

seg mer verdsatt, inkludert og anerkjent. Relasjonen er et viktig stikkord for å lykkes med god medvirkning. Relasjonen må bygge på tillit og respekt og ungdommen må oppleve at det de sier blir tatt på alvor, at de blir lyttet til, respektert og anerkjent. Disse elementene forsterker hverandre ved at medvirkning bidrar til god relasjon, og en god relasjon bidrar til medvirkning.

Brummelaar, Harder, Kalverboer, Post, & Knorth, (2018) gjennomførte en studie der de gjennomgikk 16 tidligere studier. Formålet med studien var å se hvilke muligheter unge mennesker har til å delta og utfordringer ved tilrettelegging for deltakelse og resultat over omsorgsrelatert deltakelse. Studiene de samlet var fra perioden 2000-2016 og omfattet aldersgruppen 0-25 år. Flere av studiene viste begrenset mulighet til meningsfull deltakelse i beslutninger. De viste at de unge sjeldent blir hørt i de mest personlige avgjørelser, og når de blir hørt blir deres stemme lite tatt hensyn til i den endelige avgjørelsen. Artikkelen viser at antakelig har medvirkning positiv helseeffekt, men det mangler forskning på dette over tid. Det ble også referert til at noen sosialarbeidere så på ungdommene som så sårbare at de så det som nødvendig å beskytte de unge mot deltakelse i vanskelige beslutninger. Flere av studiene viser at en viktig faktor for å oppnå medvirkning er når de profesjonelle skaper en trygg og varm atmosfære ved å lytte, være tilgjengelig, ta deres ønsker på alvor og vise respekt og tillit.

Flere av studiene rapporterte om negative resultater av *manglende* medvirkning. Videre var det søkelys på meningsfull medvirkning. En studie viste at det var relasjonen mellom deltakelse og omsorgseffektivitet. Det ble funnet sammenheng mellom opplevelsen av deltakelse i bestemmelser og unge ungdommers følelse av emosjonell «well-being». Når de ansatte viser forståelse nærhet, respekt og gjensidighet førte det til bedre relasjon og dermed deltakelse. Flere studier rapporterte på indirekte effekt av manglende deltakelse slik som plagsomme følelser og passivitet.

Paulsen, Aune, Melting, Stormyr, & Berg, (2017) skriver i en artikkel (Norges barnevern,2017) om relasjonens rolle i møte med ungdom i en bestemt barnevernsinstitusjon. Det refereres til en kvalitativ undersøkelse av 22 ungdommer som har eller har hatt kontakt med denne institusjonen. Formålet med undersøkelsen var å få kunnskap om ungdommenes opplevelse med hjelp og oppfølging fra barnevernet hvor medvirkning, relasjonsarbeid og oppfølging i overgang til voksenlivet var relevante temaer.

Institusjonen det refereres til arbeider med medvirkning og relasjonsarbeid. Institusjonens teoretiske forankring i et sosiokulturelt perspektiv hvor utviklingen skjer i en sosial interaksjon med hverandre, og der de ansatte er bevisste hva som skjer i møte med ungdommen. De beskriver viktigheten av å etablere gode relasjoner som er fundamentet. Innholdet knyttes ofte til begrep som tillit, anerkjennelse, bekreftelse, respekt, kjærlighet og omsorg. Det hevdes at de ansatte er reflektert rundt det å inngå i tett relasjoner med ungdommene der temaene er nærhet, distanse og profesjonalitet og å jobbe med relasjonene. De har en bevisst samhandlingsprosess som skaper tillit, trygghet, en opplevelse av troverdighet og tilknytning. De ansatte er sensitive for ungdommene og opptatt av å få fram deres tanker og at ungdommene selv skal definere målene for sine egne liv.

Ifølge Paulsen et al. (2017, s.88) beskriver ungdommene at de føler de ansatte bryr seg og at det virker som det er mer enn bare en jobb. Ungdommene trekker fram betydningen av å bli hørt, sett, møtt med respekt og anerkjennelse. De sier de føler seg møtt som individ og ikke som saker. Tillit kommer opp som et viktig tema der ungdommene er opptatt av å kunne stole på de ansatte. Flere av ungdommene sier selv at det kanskje tar lenger tid for dem siden mange har opplevd mange brudd i relasjoner tidligere. Relasjon bygger på tillit respekt og der ungdommene opplever at det de sier blir tatt på alvor og blir lyttet til. De beskriver at de har gode og utviklende samtaler med de ansatte. Ungdommene sier selv at det å være med å bestemme har positiv virkning på dem. De sier at de blir mer engasjert og føler mer ansvar for avtaler og mål som blir satt. Rapporter som verktøy for kommunikasjon med ungdommen blir også poengtert. Det blir presisert at medvirkningsarbeid og relasjonsarbeid er prosesser som bygger på tillit mellom ungdommene og de ansatte.

2.5. Barnevernet i endring

Fra 1 juli 2018 ble det vedtatt endringer i Barnevernloven slik at barnet har en lovfestet rett til å medvirke i sin egen barnevernssak og at barneverntjenesten skal samarbeide med foreldre og barn så langt det er mulig. Å styrke medvirkning og deltakelse blant barn og unge er som nevnt foran et viktig element i kvalitetsutviklingen i barnevernet (Prop. 1 S (2018–2019)). Barne- og likestillingsdepartementet har lagt fram et forslag om ny barnevernslø. Forslaget er en oppfølging av NOU 2016:16. I denne er forslaget i enda større grad å sikre barnets rett til omsorg og beskyttelse og skal styrke barnas perspektiv (Regjeringen.no.2019).

Skivenes (2018) skriver i boka «Barnas Barnevern» (Brun, Toresen, & Steinrem, 2018) med barneperspektivet i fokus. Hun viser til barnekonvensjonens artikkel 12 om barn rett til å delta i saker som dreier seg om barnet. I første del av artikkelen slås det fast at «partene skal garantere at barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, retten til fritt å gi uttrykk for disse synspunkter i alle forhold som vedrører barnet, og i tillegg barnets synspunkter behørig vekt i samsvar med dets alder og modenhet.» (Skivenes, 2018, s.12).

I arbeidet med å styrke barns status har barnevernproffene som er en del av Forandringsfabrikken vært sentrale i å sette barns rettigheter på dagsorden i Norge (Skivenes, 2018, s.17). Denne gruppen av ungdom som er eksperter gjennom sin erfaring med barnevernet har skapt debatt og gått i dialog med praksisfeltet og politikere og iverksatt fagutviklingsarbeid. Det er nødvendig at barnevernsarbeidere ser på barn/ungdom som kompetente individ med rettigheter.

Ifølge ungdommene som er medforfattere i boka «Barnas barnevern» (2018) sier de at mange barn ikke har trodd voksne er glade i dem og har en historie der de har liten tillit til voksne. Når ungdommene snakker om kjærlighet, snakker de om nestekjærlighet. Det handler om varme blikk, åpent og varmt kroppsspråk, snille ord og snill stemme og at dette skaper trygghet. De skriver at når barnevernsarbeideren gir kjærlighet, blir barn tryggere. Opplevelsen om at barnevernsarbeidere er interessert og gjerne vil hjelpe bidrar til trygghet som øker muligheten for at barnet får den hjelp de trenger (Brun et al., 2018, s.57).

3. METODE

I mitt forskningsprosjekt har jeg brukt kvalitativ metode med både individuelle intervju og gruppeintervju som datainnsamlingsmetode. Innledningsvis vil jeg si litt om vitenskapsteoretisk forankring og valg av metode. Videre vil jeg beskrive prosessen rundt datainnsamling, og analyse av dataene. Jeg vil også belyse gyldighet og pålitelig, etiske overveielser og min egen forforståelse.

3.1. Vitenskapelig teoretisk forankring.

Ifølge Thomassen (2006) kom hermeneutikken som en reaksjon på naturvitenskapelig virkelighetsoppfatning. Hermeneutikken var opptatt av å *forstå* menneske i motsetning til å forklare. Det stod sentralt å fremheve det særegne med menneske og den menneskeskapte virkeligheten. En viktig teoretiker var den tyske filosofen Gadamer (1900-2002) (Thomassen, 2006, s.155). Ifølge Thomassen (2006, s 86) presiserte Gadamer at fortolkning påvirkes av fortolkerens erfaring og historie, og dette kalte han forforståelse. Gadamer hevdet at for å forstå menneskelige handlinger må vi forstå hva slags spørsmål de er svar på (Kalleberg, Malnes & Engelstad, 2009, s. 42).

Sentralt i vitenskapsteoretisk metode står begrepet forskningsopplegg som er en plan for hvordan man skal få svar på det man ønsker (Kalleberg et al., 2009, s.25).

Forskningsopplegget deler han inn i fire hovedelementer som består av *spørsmål, erfaringsmaterialet, analytiske kategorier* og *svar* (Kalleberg et al., 2009, s.26).

I følge Thagaard (2018, s 33) har vår vitenskapsteoretiske forankring betydning for hva vi søker informasjon om og danner et utgangspunkt for den forståelse vi utvikler. I følge Thagaard (2018) bygger all forståelse på en forforståelse. Teoretisk grunnlag for kvalitativ forskning er representert ved fortolkende teoretisk retning som symbolsk interaksjonisme og fenomenologi (Thagaard,2018, s.37).

Fenomenologi tar utgangspunkt i den subjektive opplevelsen og ønsker å oppnå dypere forståelse av enkeltpersoners erfaring. Man er opptatt av fenomener slik personen vi studerer opplever den, mens den ytre verden kommer i bakgrunnen (Thagaard,2018, s.36).

Betydningen av å fortolke handlingen dypere enn det som umiddelbart er innlysende framheves i hermeneutikken. Det finnes ikke en sannhet, og meningen må forstås ut fra den sammenheng vi studerer det (Thagaard,2018, s.37). Et sentralt prinsipp er *den hermeneutisk*

sirkel som beskrives som «den kontinuerlige frem- og tilbake prosessen mellom deler og helheten» (Kvale & Brinkmann, 2015, s.237). Med utgangspunkt i en umiddelbar forståelse av hele teksten, fortolkes de ulike deler og ut fra disse fortolkningene settes delene på nytt i relasjon til helheten. Denne sirkulariteten betraktes som «en spiral som åpner opp for stadig dypere forståelse av meningen» (Kvale & Brinkmann,2015, s.237).

I følge Thagaard (2018) beskrives prosjektets design retning på hvordan forskeren tenker å utføre prosjektet. Hvem dataen skal innhentes fra, hva det skal spørres om og hvordan det skal gjøres. Han presiserer også fleksibilitet ved forskningsdesignet (Thagaard,2018, s.50).

3.1.1. Kvalitativ metode

Mitt utgangspunkt i denne studien er å utforske hva slags opplevelser og erfaringer ungdommen som bor i institusjon har i forhold til brukermedvirkning. Det er ungdommenes opplevelse og perspektiv jeg ønsker å sette søkelys på og det er kvalitativ metode som er best egnet for å fange opp den enkeltes opplevelse. Kvalitative tilnærminger gjennom intervju samtaler bidrar til at vi får forståelse av hvordan personer opplever sin egen situasjon (Thagaard 2018, s.16).

I denne type forskning er det naturlig å velge en kvalitativ undersøkelse med individuelle strukturerte intervju eller fokusgruppe. Individuelle intervjuer får fram den enkeltes synspunkter om et fenomen (Jacobsen, 2015). I kvalitativ forskning er fenomenologi et begrep for å forstå sosiale fenomener ut fra aktørens egne perspektiv. Hensikten med min studie å forstå ungdommenes perspektiv og erfaringer med brukermedvirkning, og dermed beskrive deres opplevelser slik som den oppfattes av dem.

Kvalitative metoder er rettet mot at vi utvikler en forståelse av de fenomenene vi studerer. Ifølge Thagaard (2018) kan kvalitative tilnærminger derfor knyttes til fortolkende teorier som fenomenologi, hermeneutikk og symbolsk interaksjonisme. Det vil si at teksten ikke bare skal beskrive, men også innebære tolkninger av de fenomen vi analyserer (Thagaard,2018.s.19).

3.2. Datainnsamling

3.2.1 Rekruttering av informanter

Planen var å rekruttere gjennom enhetsleder for ungdomsinstitusjoner i Bufetat ved å bruke mitt faglige nettverk. Etter at jeg hadde sendt søknad om godkjenning av mitt prosjekt til NSD

kontakten jeg regionskontoret i virksomheten muntlig og fikk kontakt med en nøkkelperson som viste interesse for prosjektet. Deretter sendte jeg en skriftlig henvendelse på epost for å beskrive tydeligere innholdet og målet med mitt prosjekt. I løpet av noen uker i påvente av godkjenning fra NSD sendte jeg skriftlig forespørsel under forbehold om at prosjektet ble godkjent. Det var stor interesse for temaet og jeg fikk tips om flere enhetsledere jeg kunne kontakte. Jeg tok deretter telefonkontakt med enhetsledere og presenterte prosjektet før jeg sendte forespørselsbrevet til enhetslederne der formål og inklusjonskriterier var beskrevet. (Vedlegg 1).

Etter prosjektet ble godkjent av NSD (Vedlegg 2) fikk jeg hjelp av enhetsledere til å rekruttere deltakere. Det skulle likevel vise seg å være vanskelig. På grunn av omorganisering i en enhet var det vanskelig å finne tid til å delta i mitt prosjekt. En enhetsleder fikk ikke noe respons og en annen enhetsleder henviste meg til en avdelingsleder som var veldig positiv til prosjektet. Avdelingsleder fikk samme skriftlige forespørsel som enhetsleder fikk og formidler kontakt til ungdommer ut fra lystprinsippet innenfor inklusjonskriteriene. De hadde snakket med ungdommene og noen ungdommer ønsket å la seg intervju. Jeg sendte forespørselsbrevet med informasjon til ungdommene sammen med samtykkeerklæring først til avdelingsleder. (Vedlegg 3). Avdelingsleder informerte ungdommene om prosjektet og ga den skriftlige forespørselen til ungdommene. De første ungdommene ble rekruttert på denne måten.

Min plan var å enten ha fokusgruppe eller individuelle intervju. Da jeg presenterte prosjektet for avdelingsleder sa jeg at jeg gjerne vil ha individuelle intervju, men dersom de helst ønsket å la seg intervju i gruppe var det også greit. Etter en uke fra jeg fikk kontakt med avdelingsleder fikk jeg tilbakemelding om at tre ungdommer ville være med å la seg intervju. De ønsket helst å bli intervjuet i gruppe.

En tredje avdelingsleder hadde rekruttert ungdom som ville delta. De falt utenfor inklusjonskriteriene på grunn av alder siden de var 14 til 15 år. Etter å ha vurdert situasjonen nøye og drøftet med min veileder bestemte jeg meg å ikke intervju så unge ungdommer. Begrunnelsen var både at det ville måtte lages en ny beskrivelse og godkjenning hos NSD og at det ville innebære samtykke fra foreldre/foresatte siden de var under 16 år.

Jeg hadde en reserveplan om å kontakte Forandringsfabrikken som er beskrevet i innledningen dersom det skulle bli vanskelig å rekruttere ungdom gjennom mitt faglige nettverk. Denne bestemte jeg meg for å iverksette. Jeg ringte og snakket med en

kontaktperson der som jeg fant på nettet. Hun var positiv og ville forhøre seg om det var noen aktuelle ungdommer som ville la seg intervju. Jeg sendte nytt forespørselsbrev til Forandringsfabrikken som hadde en endret overskrift. Dette hadde jeg gjort i samråd med NSD. Kontaktpersonene i Forandringsfabrikken kontaktet og sendte forespørselen aktuell avdelingsleder og ungdom. Ungdommene fikk samme skriftlige forespørsel og samtykkeskjema som de andre ungdommene hadde fått. Det var 3-4 ungdommer som ville la seg intervju i alderen fra 17 til 19 år. Jeg kontaktet min veileder og NSD for å høre om hvordan de stilte seg til at informantene var over 18 år. Dette ble ikke oppfattet som noe problem i forhold til prosjektbeskrivelsen siden alderen var eldre og ikke yngre enn det jeg opprinnelig hadde tenkt. Jeg sendte ungdomsinformasjonskrivet til kontaktpersonene ved Forandringsfabrikken som igjen sendte det til aktuelle avdelingsledere som distribuerte det til ungdommene. Dette var det samme skjema som de tidligere ungdommene hadde fått med informasjon og samtykke.

3.2.2. Utvalget

Utvalget i studien bestod av fem ungdommer i alder 16-19 år som hadde bodd minst to måneder i institusjon og som fortsatt bodde der eller nylig hadde flyttet ut. I forespørselsbrevet stod det at en av inklusjonskriteriene var at de skulle ha bodd minst 3 måneder i institusjonen. Av praktiske grunner endret jeg det til 2 måneder da jeg vurderte at det hadde ingen stor betydning. Det var både jenter og gutter representert fra hele landet og de hadde bodd i ulike institusjoner. Noen hadde norsk opprinnelse og noen hadde annen etnisk opprinnelse.

3.2.3. Intervjuguide

Jeg utarbeidet en intervjuguide på bakgrunn av min problemstilling og forskningsspørsmålene. Ønsket mitt var å være ressursorientert i spørsmålene mine og starte med åpne spørsmål med gode oppfølgingsspørsmål der ungdommenes egen opplevelse skal være i fokus. Jeg vil forsøke å gjennomføre intervjuene mer som en samtale. Intervjuguiden bestod av forskningsspørsmålene som var omformulert til spørsmål med noen oppfølgingsspørsmål. Første spørsmål ble endret og spisset mer i forhold til tema medvirkning som var det jeg skulle forske på. (Vedlegg 4)

I de første intervjuene åpnet jeg med et innledende spørsmål der jeg spurte hvordan de har det på institusjonen. Det kom mye informasjon om at de ikke opplevde at det var greit å bo der. Jeg lytte på dem, og hadde noen oppfølgingsspørsmål før jeg fokuserte mer på det som var mitt hovedtema, nemlig medvirkning. På bakgrunn av dette endret jeg første spørsmål til de siste intervjuene. Jeg avsluttet alle intervjuene med å spørre om det var noe mer de ville si.

3.2.4. Gjennomføring av intervjuene

I forkant av intervjuene hadde jeg et prøveintervju med min datter på 19 år. Hensikten med dette var å prøve ut spørsmålene mine og sette meg inn i intervjurollen. Dette lille pilotprosjektet føret til at jeg endret på noen av spørsmålene. Dette var en nyttig øvelse før jeg gikk i gang med selve intervjuene.

Som nevnt over ønsket noen av ungdommer å la seg intervju i gruppe. For meg som forsker var dette fint siden jeg hadde tenkt på muligheten for både gruppe og individuelle intervju. Dette ga også ungdommene sannsynligvis større trygghet.

Gruppeintervjuet ble foretatt i et rom på et sted der ungdommene var kjent. Jeg ønsket velkommen og takket for at de ville delta på intervju. Jeg fortalte at jeg jobbet i Bufetat men at jeg i denne sammenheng intervjuet dem som student i helsefremmende arbeid. Og jeg forsikret meg om at de hadde lest og skrevet under på samtykkeskjemaet, og minnet dem om at de kunne trekke seg når som helst. De leverte alle signert skriftlig samtykke om at de ønsket være med. Før jeg startet sa jeg at jeg gjerne ville ta opptak av samtalen, noe de sa var helt greit. Jeg brukte intervjuguiden som en veileder og stilte spørsmålene ut fra denne.

To snakket mye av seg selv. En stilte jeg mer direkte spørsmål til slik at alle bidro omtrent like mye med informasjon. I dette intervjuet fikk de et innledende spørsmål om hvordan det var å bo på institusjonen. Dette tok mer plass enn jeg forventet. De ga likevel mye informasjon, som jeg kanskje ellers ikke ville fått.

Ved de individuelle intervjuene presenterte jeg meg og innledet på samme som ved gruppeintervjuene. Men jeg droppet det innledende spørsmålet og gikk rett på spørsmål om brukervedvirkning.

Alle intervjuene ble foretatt i et sted der ungdommene følte seg trygge. De Individuelle intervjuene tok ca. 50 minutter. Gruppeintervjuet tok ca. 1 ½ time.

Intervjuguiden ble brukt som en mal, men jeg forsøkte å gjennomføre intervjuene mer som en samtale. I oppfølgingsspørsmålene la jeg vekt på å bruke noen positive ord som glede, gøy, fine opplevelser etc. Dette gjorde jeg fordi jeg ønsket å ha en positiv tilnærming i denne studien.

3.2.5. Informasjon, samtykke og anonymitet.

Som nevnt foran fikk ungdommene muntlig og skriftlig informasjon og de undertegnet på samtykkeskjema og kunne trekke seg dersom de ønsket det. I tillegg til å informere dem om hvor jeg jobbet forsikret jeg dem om at jeg ville sikre deres anonymitet og at opplysningene ble behandlet fortrolig og konfidensielt.

For å beskytte informantenes anonymitet vil jeg ikke gi til kjenne alder og kjønn i presentasjonen og i sitater av funnene.

3.3. Kvalitativ innholdsanalyse.

Etter intervjuet transskriberte jeg materialet og sorterte etter bestemte kriterier. Det er viktig under intervjuet å få med kroppsspråk, stemmeleie og pauser for å fange opp helhetsinntrykket. Jeg har forsøkt å benytte meg av den hermeneutisk fortolknings sirkel «En spiral som åpner opp for en stadig dypere forståelse og mening» (Kvale et al., 2015, s.237). Prinsippene rundt fortolkningen og hvordan fortolkningen påvirkes av egen forforståelse er viktig å ha med seg i analysearbeidet.

For å analysere har jeg latt meg inspirere av Giorgi sin beskrivende fenomenologiske metode som består ifølge Malterud av fire faser; *helhetsinntrykk* av dataene, *meningsbærende tema* som er fra enhet til kode, *kondensering*, fra kode til mening og sammenfatting *betydningen* fra det foregående (Malterud,2012, s.796).

Da jeg hadde innsamlet data på opptaker etter gruppeintervjuet lyttet jeg på opptaket en gang. Jeg begynte deretter å skrive ordrett det de hadde fortalt i intervjuet. Jeg merket der det var pauser og ulike stemmeleier. Etter å ha skrevet ned alt som ble sagt lyttet jeg en gang til. Det viste seg at det var noen detaljer jeg ikke hadde fått med meg i første omgang. Jeg skrev ned en refleksjon over hva de hadde sagt.

De siste intervjuene som ble gjennomført noen uker senere gjorde jeg på samme måte. Jeg lyttet og skrev ordrett ned det de hadde sagt. Etter dette så jeg på alle de innsamlede dataene

og skrev ned refleksjon over helhetsinntrykket. Da jeg leste gjennom alle transkriberingen så jeg at det var flere meningsbærende temaer som utkrystalliserte seg. Jeg leste gjennom og satte ring rundt utsagn med meningsbærende temaer. Deretter skrev jeg utsagnene jeg hadde satt ring rundt som meningsfortattede enheter på gule posterlapper. Jeg laget egne ark med kategorier som utkrystalliserte seg ut fra intervju spørsmålene. Jeg satte det utsagn som jeg tolket hørte til under de ulike kategoriene. Noen utsagn kunne passe innenfor flere av kategoriene, så der måtte jeg bare gjøre et valg.

3.3.1 Kategorisering og koding av data.

Jeg kategoriserte innholdet i meningsfortettende begrep eller meningskonsentrasjon (Kvale & Brinkmann, 2015, s.231). Kategoriene fant jeg ut fra innholdet i intervjuene og mine egne assosiasjoner utfra erfaring i feltet. Det kunne helt sikkert vært laget andre kategorier, men disse valgte jeg. Dette var tema jeg oppfattet gikk igjen i det ungdommene fortalte om. Noen utsagn kan puttes i flere kategorier, og da måtte jeg bare gjøre et valg. Ungdoms erfaringer med brukermedvirkning i institusjon i et helsefremmende perspektiv. Ut fra min teoretiske tilnærming som er empowerment og salutogenese for meg ble det naturlig å dele opp kategorier ut fra det ungdommene fortalte meg. Kategoriene var: *Makt*, som i denne kontekst relateres spesielt til makt som kraft og opplevelsen av å ta og ha kontroll. *Tillit*. Ungdommene gir uttrykk for at det å ha tillit til de voksne rundt dem i den betydning av at de voksne er til å stole på og at ungdommene selv blir vist tillit ved å bli trodd på. *Omsorg*. Ungdommene gir uttrykk for at omsorg og kjærlighet i motsetning til likegyldighet fra de voksne er vesentlige temaer. *Respekt*. Det å bli verdsatt og respektert som et menneske og bli sett i kraft av sine ressurser i motsetning til å bli behandlet respektløst eller sykelliggjort var et også et sentralt tema. I tillegg til disse kategoriene er *Ord og Systemet* som jeg så som aktuelle kategorier. I tillegg laget jeg en kategori som jeg kalte *Medvirkningsfremming*, som var knyttet til spørsmålet om hva ungdommene mener institusjonen gjør eller bør gjøre mer av for å fremme medvirkning.

Kategoriene gir uttrykk for mønster som fremhever sentrale perspektiver i analysen. Gjennomgående for alle var at relasjon til de ansatte hadde betydning.

En god kvalitativ analyse kjennetegnes ifølge Thagaard (2018) ved at vi både retter oppmerksomheten mot de kategorier dataene er inndelt i og at vi vurderer hvordan mønstrene i dataene gir en forankring i teoretiske perspektiver (Thagaard,2018, s.161). Det må søkes å få

en helhetlig forståelse i hver enkelt enhet i studien og en veksling mellom analytiske nivåer og videreutvikle helhetsinntrykket av dataene fra ulike vinkler (Thagaard, 2018. s 162).

I arbeidet med å sortere dataene ble det 70 fortettete meningsbærende utsagn, som ble fordelt på 7 ulike kategorier. Sortering og fortolkning er preget av min forforståelse, erfaring og kunnskap om temaet. Flere av utsagnene kunne også settes innenfor flere av kategoriene, så der måtte jeg bare gjøre et valg.

Tre eksempler fra analysen:

Meningsbærende enhet	Fortettet meningsbærende enhet	Kode	Kategori
«Eh, det er vel begge deler. Kan ha innvirkning på små ting, ganske uviktige ting, men når det kommer til store ting har du sjelden noe å si vår mening har noe å si, det har ikke noe å si, de bestemmer til slutt.»	Manglende medvirkning på viktige ting	Manglende medvirkning	Makt
«Føler jeg har eierskap til eget liv, at det er mitt, at jeg er med»	Føler seg viktig og regnet med	Sterk medvirkning	Makt
«De vil alltid hjelpe. De var der for oss»	Føler seg ivaretatt	Godt ivaretatt og trygge	Omsorg

3.4. Validitet og reliabilitet

Validitet og reliabilitet handler om gyldighet og pålitelighet. Ifølge Jacobsen (2015) bør vi spørre oss selv om vi har fått tak i det vi ønsket å få tak i og om vi kan vi stole på dataene vi har samlet inn (Jacobsen, 2015, s.228).

3.4.1. Validitet

Min problemstilling retter seg mot å få informasjon om ungdommers erfaringer og opplevelser med brukermedvirkning. Hvilke spørsmål jeg stiller, hvordan jeg stiller spørsmålene og oppfølgingsspørsmål vil kunne påvirke resultatet. Validitet handler om gyldighet av de tolkninger forskeren kommer fram til (Thagaard,2018, s.189). I følge Thagaard (2018) kan vi stille spørsmål om de tolkningene vi kommer fram til er gyldige i forhold til den virkelig vi har studert for å styrke begrepet validitet.

Jeg vurderte det slik at mine spørsmål om medvirkning ga med svar på det jeg undersøkte. I første intervju startet jeg med et mer åpent spørsmål og fikk mer informasjon enn det jeg egentlig spurte om. Da jeg i neste runde strammet inn spørsmålene om brukermedvirkning fikk jeg litt mindre av den tilleggsinformasjonen som de første intervjuene gav. Likevel fikk jeg noe av den samme informasjonen. I min tolkning av materialet var jeg bevisst min førforståelse.

Utvalget mitt var lite og at aldersspredningen kunne vært større. Men mine funn støttes av annen forskning som er gjort med større utvalg og jeg har lest flere studier som underbygger og støtter mine funn. Dette styrker validiteten slik jeg oppfatter det. Kjennskap til miljøet kan være en styrke og en svakhet ifølge Thagaard (2018). Det forklares med at dersom vi kjenner miljøet innenfra har vi grunnlag for gjenkjennelse og det et utgangspunkt for den forståelse vi etter hvert kommer fram til. På den annen side kan tilknytningen en har til miljøet føre til at vi overser noe som er forskjellig fra egne erfaringer. En konsekvens kan være at en blir mindre åpen for konsekvenser i det en studerer (Thagaard 2018, s.190). Jeg vurderte det slik at jeg hadde nok distanse og nok kjennskap til feltet til at funnene ble valide. Imidlertid krevde dette at jeg var bevisst min rolle.

Svakheten med et forskningsprosjekt der utvalget er lite er om det man finner har overføringsverdi. Det som kan være med å underbygge funnene er om lignende funn er gjort i tidligere forskning med et utvalg på 45 ungdommer i samme aldersgruppe som min undersøkelse.

3.4.2 Reliabilitet

I forhold til reliabilitet knyttes dette til om forskningen er utført på en pålitelig og tillitsvekkende måte (Thagaard 2018, s.187). I følge Thagaard (2018) må forskeren

argumentere for reliabilitet ved å forklare utviklingen av data i løpet av forskningsprosessen. Forskeren må være konkret og presis i beskrivelsen om fremgangsmåten som er benyttet for hvordan dataene ble produsert. Det innebærer en detaljert beskrivelse av forskningsstrategi og analysemetode slik at en utenforstående kan vurdere forskningsprosessen trinn for trinn Thagaard (2018, s.188). Forskningen må gjøres transparent, og det må presiseres hva som er primærdata og hva som er forskerens tolkning. Med andre ord hva som er referat fra intervjuet og hva som er vurderinger og kommentarer. Dette knyttes til kvaliteten på dataene og vurderinger om hvordan dataene brukes (Thagaard,2018, s.188).

Mine data ble innhentet ved ett gruppeintervju og resten individuelle. Jeg brukte lydopptaker for å fange opp alle detaljer. Det var viktig for meg å være oppmerksom på at gruppeintervju kan gi utslag i at de påvirker hverandre og at den enes mening i mindre grad kommer frem. Min opplevelse i gruppeintervjuet var at de var felles om noen utsagn der de bekreftet lignende hendelser og opplevelser. Men det kom også fram opplevelser som var ulike. Fordelen med å snakke med flere ungdommer sammen var at de fikk assosiasjoner til det hverandre sa, slik at det kan være det kom fram mer informasjon enn det jeg ville fått med hver av dem. En annen faktor er at når en for eksempel ga uttrykk for misnøye fortalte flere om misnøye. På den andre siden når en kom på en positiv hendelse førte dette også over til at flere husket positive hendelser.

Et annet perspektiv er at min førforståelse kan også påvirke dataene mine. For eksempel erfaring fra tidligere arbeid med ungdom, min erfaring som mor til en 17 og 19 åring kan også ha påvirket mine oppfølgings spørsmål og reaksjon når ungdommene fortalte ting. Dette var viktig for meg som forsker å være bevisst på. Et eksempel her er når en av ungdommene forteller at personalet ikke vil kjøre til skole eller fritidsaktivitet. Da tenker jeg hvor ofte jeg har kjørt min sønn til skolebuss eller fotballtrening for å gi den ekstra lille støtten som legger til rette for mestring. Jeg tenker det er en viktig måte å vise omsorg på for store barn.

Andre faktorer som kan påvirke reliabiliteten er egen erfaringsbakgrunn og kjennskap til miljøet som skal studeres. Jeg har en viss kjennskap til institusjoner siden jeg tidligere har jobbet på en institusjon og jeg har i mitt nåværende arbeid har kontakt med andre institusjoner. Jeg har vurdert at dette ikke ville påvirke påliteligheten ved intervju situasjonen.

3.5. Egen posisjon.

Neumann (2012) er opptatt av begrepet førforståelse. Førforståelse er ifølge Neumann et resultat av forskerens egen livserfaring. Det kan være hverdagserfaringer, studieerfaringer og profesjonelle erfaringer. Forskeren må være bevisst på hva vedkommende bringer med seg inn av oppfatninger, meninger, kunnskap erfaringer og fordommer (Neumann & Neumann 2012 s.26). Ifølge Neumann & Neumann (2012) ble dette betraktet et viktig poeng for fenomenologer og deres grunnlegger Husserl og hermeneutikeren Gadamer og at forskerens personlige bakgrunn i møte med feltet har betydning (Neumann & Neumann 2012 s.26) og som en person som reagerer på det som skjer i samhandling mellom de unge og de ansatte og som analytiker (Neumann & Neumann 2012 s 37).

Neumann & Neumann (2012, s.9) hevder en forsker må klargjøre egne fordommer og førforståelse. Førforståelsen er resultat av egne livserfaringer. Deres påstander at man ikke kan unngå en relasjon med informantene Både når det gjelder innhenting av data og bearbeiding og tolking av data er forskerens svært sentral. Det er viktig å være oppmerksom på at tolkning og fortolkning farges egne opplevelser og erfaringsbakgrunn (Neumann & Neumann, 2012, s.11).

Egen posisjon har jeg reflektert over både under intervjuene, etter intervjuene og ved tolkning og analyse av materialet.

3.6. Etske betraktninger og utfordringer

Det er viktig å være seg bevisst det etiske ansvar som ligger i å gjennomføre et forskningsprosjekt og være seg bevisst en grunnleggende respekt for menneskene en skal intervjuer (Everett & Furseth, 2004, s.27).

På forhånd hadde jeg sendt inn godkjenning av mitt prosjekt til NSD. Da jeg hadde fått godkjenning av prosjektet sendte jeg informasjonsbrev først til avdelingsleder. Etter de hadde informert ungdommene fikk ungdommene eget forespørselsbrev med informasjon om prosjektet der de skulle skrive under dersom de ønsket å delta.

Jeg vurderte det slik at min rolle var tilstrekkelig distansert fra institusjonen og at det ikke skulle være problematisk. Mine problemstillinger skulle være vinklet positivt og jeg var ute etter et ressursfokus. Det som imidlertid skulle bli et dilemma var at jeg fikk informasjon om

ungdommenes opplevelse om hvordan det var å bo på institusjonen og ikke bare rundt brukermedvirkning. Jeg måtte ta en vurdering av situasjonen. Jeg var der som forsker og ikke som ansatt i Bufetat. Det jeg imidlertid visste var at ungdom ved institusjoner får jevnlig besøk av fylkesmannen der de kan ta opp forhold som de ikke er fornøyd med. Det som ble svært tydelig for meg gjennom dette er hvor tett medvirkning og relasjon til de ansatte henger sammen.

Andre dilemmaer har vært at avdelingsleder hadde et ønske om å få tilbakemelding når avhandlingen er ferdig. Dette tenker jeg løses ved at jeg viser til at denne avhandlingen kan leses slik at min taushetsplikt overholdes, men at informasjonen om mine funn er tilgjengelig.

De to viktigste aspekter knyttet til personer i forskning er at de gir informert samtykke og at de ikke blir skadelidende ved å være med i undersøkelsen (Everett & Furseth, 2004, s.236). Jeg orienterte litt om meg selv, at jeg jobbet i etaten, men at jeg drev med master i helsefremmende arbeid, og at jeg var veldig takknemlig for at de vill stille opp. Jeg forsøkte å gjøre det tydelig hva informantrollen innebærer og at det er helt frivillig å delta og at det er mulig å trekke seg underveis er viktig å presisere. Videre informerte jeg om at jeg skriver en masteroppgave, men at det de forteller vil bli anonymisert. Jeg informerte også om at jeg ønsket å ta lydopptak av samtalen, og at opptaket ville destrueres etter en viss tid og at full anonymitet sikres. Og at de som vil ha tilgang til dataene er meg og veileder som har taushetsplikt.

Jeg informerte om at navnet og kontaktopplysningene som lagres adskilt fra øvrige data, og at de ikke skal kunne gjenkjennes ved publisering av prosjektet.

Ved oppstart om formålet mitt, og at dersom undersøkelsen min gir noen funn som kan bidra til bedre kvalitet ved institusjonen vil det være et viktig bidrag. Jeg fortalte at jeg skriver en masteravhandling i helsefremmende arbeid og at jeg derfor er opptatt av et helsefremmende perspektiv på avhandlingen.

Som tidligere nevnt forsikret jeg meg om at ungdommene var informert om anonymitet og konfidensialitet og muligheten for å trekke seg. For å imøtekomme dette kravet er samtykke erklæringene fra ungdommene låst inn i et skap. Opptak og utskrift fra opptakene ligger godt bevart. og vil makuleres innen en gitt tid som er dokumentert i informasjonsskrivet. Informasjonsskrivet ligger som vedlegg i avhandlingen.

Bevissthet rundt min forskerrolle og hvordan jeg framstår og virker på ungdommen er sentral for meg. Det er viktig å være seg bevisst maktforholdet mellom forsker og informasjon (Neumann & Neumann, 2012, s.95). Det var også viktig at jeg er oppmerksom på at min oppfattelse av informanten kan farges av min førforståelse. Før intervjuet starter vil jeg altså ta de nødvendige *etiske* forhåndsreglene jamfør etiske retningslinjer, og sørget for godkjenning av disse.

Ellers tok godkjenningsprosessen hos NSD lengre tid enn forventet. Dette førte til at jeg ikke fikk sendt informasjonsskrivet og begynte rekrutteringsprosessen senere enn forventet. Kontakt med det faglige nettverk tok lengre tid enn forventet. Noen viste stor entusiasme for å være med, men noen stod i omorganiseringsprosesser som gjorde at forskning ikke prioriteres. Rekruttering av informanter ble derfor også mer utfordrende enn jeg hadde forventet.

Jeg kontaktet min veileder for å høre om han tenkte det var greit om jeg sender samme informasjonsbrev som ble sendt til enhetsleder til forandringsfabrikken. Han ba meg kontakte NSD for å sjekke om jeg må sende endringsmelding eller om det holder og få informasjon i telefon. Det må dokumenteres og skrives i oppgaven. Jeg kunne gjøre små endringer i informasjonsskrivet uten at det var noe problem for NSD. Det var heller ikke noe problem å utvide aldersgruppen til 20 år.

3.7. Kritiske refleksjoner.

Utvalget er lite, og aldersspredningen er forholdsvis liten og det kan kritiseres. Jeg valgte bevisst å ikke ha yngre ungdommer siden det da ble større krev i forhold til samtykke fra foresatte. Likevel er mange av mine funn støttet av andre større undersøkelser. Dersom jeg hadde tatt med de unge ungdommene slik at aldersspennet ble større kunne jeg fått et utvidet perspektiv i forhold til om alder har noe å si i forhold til opplevelse av medvirkning. På den annen side har jeg sett funn fra andre undersøkelser som har en større bredde i alder og likevel funnet mye av det samme.

Jeg har ikke sett på forskjellene mellom kjønn eller etnisk opprinnelse. Dette ville kanskje noen kritisert. For meg var kjønn og etnisitet underordnet i undersøkelsen siden det var ungdom generelt sin opplevelse jeg var ute etter. Likevel var det viktig å ha representanter fra begge kjønn og ulik etnisitet siden det gjenspeiler samfunnet.

Noen vil være kritiske til bruk av ungdommer fra Forandringsfabrikken som informanter. De er bevisste og mange av de har erfaring med å la seg intervju. På den annen side er barnevernsproffer ungdom som på lik linje med andre som har erfaring fra institusjonsopphold. De utalte seg om erfaringer de hadde både før og etter de ble med i forandringsfabrikken. Og flere hadde erfaring med både lite og mye medvirkning fra ulike institusjonsopphold.

4. PRESENTASJON AV FUNN

I dette kapitlet vil jeg presentere funn fra studien. Jeg vil presentere en god del sitater fra det ungdommene sa siden oppgavens mål var å høre ungdommene opplevelser og perspektiv. Der jeg gjenforteller det ungdommene har fortalt meg vil selvfølgelig være preget av min tolkning og forforståelse. I arbeidet med analysen har jeg valgt å kategorisere inn i temaer som jeg tolket ungdommene var opptatt av. Jeg hadde 70 meningsfortyttede enheter som jeg skrev utsagn på posterlapper som jeg kodet fordelte i 7 kategorier. Dette er *makt, tillit, omsorg, respekt, ord, og systemet* og *medvirkningsfremming*. Den siste kategorien er knyttet til spørsmål om hva ungdommen mener styrker og fremmer medvirkning. Dette er et ord jeg selv synes er dekkende og derfor velger å ha som en kategori.

Jeg starter med presentasjon av kategoriene og kommenterer utsagn og meningsinnhold i forhold til hvor jeg kategoriserer det. Noen utsagn kan passe inn under flere kategorier, men jeg har gjort noen valg som jeg begrunner underveis.

Jeg har valgt å ikke gi til kjenne kjønn eller alder på ungdommene. Utvalget er lite, og det krever derfor en forsiktighet. Videre viser jeg til ungdommene sine sitater uavhengig om jeg har gjort intervjuene i gruppe eller individuelt. Ungdommene utaler seg primært om institusjonen der de bor, men det er også noen eksempler fra institusjoner de har bodd på tidligere. Jeg velger å ta det med der det er relevant i forhold til min problemstilling.

4.1.Makt

I kategorien makt har jeg relatert dette til empowerment begrepet som jeg har skrevet om i teorikapitlet denne avhandlingen. Maktbegrepet inneholder også motsatsen til makt som er avmakt. Flere av ungdommene forteller at når de får medvirke gir det følelsen av kraft og styrke. Det gir en god følelse. Det gir håp og lyst til å leve livet.

I alle intervjuene kom det fram utsagn som kodet for kategoriene makt eller avmakt.

En av ungdommene sier:

Det er en god følelse å ha mer kontroll over eget liv.

Den samme ungdommen sier videre:

Det føles jo som jeg har et eierskap til eget liv. At det er mitt.

Denne ungdommen har en god opplevelse av medvirkning eller samarbeid. Ungdommen føler seg trygg og tatt på alvor og at det er en god følelse og ha kontroll over eget liv. Ungdommen sier;

Jeg føler jeg er verd noe da og at jeg er viktig. At jeg betyr noe for noen. Og at det er en god følelse å ha mer kontroll over eget liv.

Jeg får jeg liksom vært med på alt av avgjørelser og alt som skal bestemmes som har med mitt liv å gjøre.

En annen av ungdommene sier:

Det endret hele livet mitt at jeg fikk samarbeide.

Under kategorien makt kom det adskillig flere utsagn som handler om avmakt. Følgende sitat beskriver dette:

... når det kommer til store ting har du sjelden noe å si.

Flere av ungdommene forteller om manglende medvirkning, og at dette gir en dårlig følelse av oppgitthet og maktesløshet. Avmaktsfølelsen kommer også fram når de fortelle at de tenker at de får medvirke, og så skjer det ingen ting likevel. Følgende sitat beskriver dette:

Hvis du skal løse et problem setter de ofte en stopper for det.

En annen ungdom forteller at de viktige tingene eller ordentlige problemene snakker de ikke om ,og at på institusjon lærer man å holde ting inni seg fordi det ikke kommer noe godt ut av å prate om det.

Jeg slutta å si hva jeg mente. Hvorfor si hva jeg mener når de ikke tar vare på det.

De forteller også om tidligere erfaringer med å ikke få medvirke og at dette har ført til sinne mot de voksne og en følelse av å være verdiløs.

Jeg tolker det som et uttrykk for avmakt når ungdommen forteller at det ikke skjer noen endring på tross av at de sier ifra at de ikke har det bra. Videre forteller ungdommen at de

ansatte sier de må snakke om problemer og at ungdommene bare føler det blir verre når de gjør det.

Flere av ungdommene jeg intervjuet virket oppgitte og det virket som de hadde mistet troen på seg selv og på omgivelsene. De sier de ikke føler de blir hørt og beskriver en maktesløshet og at de ikke får mobilisert ressurser til å endre på situasjonen.

En av ungdommene sa at de som jobber på institusjonen mente de visste best uten å spørre ungdommen hva de selv trenger av hjelp til i livet sitt. Opplevelsen av å bli holdt utenfor når mange møter ble holdt uten at ungdommen fikk delta. Ungdommen sier følgende:

Jeg følte egentlig at ting skjedde over hodet mitt. Jeg prøvde jo å egentlig si hva jeg mente om forskjellige ting, men jeg følte liksom ikke de var interessert.

En av ungdommene sier at det er lettere å godta noe de er uenige om dersom de får en forklaring på hvorfor, og at de ser en mening og sammenheng i det.

4.2. Tillit

I kategorien tillit er det først og fremst at ungdommene har eller mangler tillit til de ansatte i form av å stole på de voksne. Flere av ungdommene forteller de ikke stoler på de ansatte. Flere har fått forventninger om at noe skal skje eller oppnå noen goder, så skjer det ikke likevel.

De voksne skaper forventninger og sier ting det ikke blir noe av.

Følgende utsagn kan også tolkes som mistillit til de ansatte:

De er opptatt av at vi skal si vårt, stiller masse spørsmål, så skjer det ingen ting.

Et annet tillitsbrudd som nevnes er når de ansatte samarbeider med foreldre uten å ha snakket med ungdommen om hva som er greit å si. Spesielt gjelder dette dersom man har et vanskelig forhold til foreldre på grunn av vold eller overgrep.

En annen side av tillit er at ungdommene selv ønsker å bli vist tillit i forhold til mestring og det bli forventet noe av. Noen gir uttrykk for å savne å at de voksne har tro på og forventninger til dem. Det viser følgende utsagn:

De ble imponert over at jeg gikk på skole

Flere sier det er viktig å bli vist tillit og at det kan gi ungdommen troen på seg selv.

De ungdommene som opplevde å medvirke gav også uttrykk for å ha og få tillit. Flere hadde opplevd tillit på ulike institusjoner de hadde vært tidligere. Noen kunne fortelle om å ha fått tillit til å medvirke og bli hørt og få gjennomslag for sine tanker, ønsker meninger og følelser. Det å bli vist tillit, at de voksne ser ressursene og har tro på at ungdommene kan bidra med viktige ting for å hjelpe seg selv, er en viktig faktor for å få troen på seg selv og bidra til å bedre selvbilde og selvtilliten.

En av ungdommene sier:

Ønsker å bli vist tillit ved å være med på ansettelse og si noe om hva du trenger av omsorg for å få det bedre

Jeg tolket ungdommenes utsagn som at god relasjon har betydning for medvirkning. Flere gir uttrykk for at når de føler de ansatte bryr seg om dem blir de glade. De som fortalte om god medvirkning, fortalte også om gode relasjoner. De hadde tillit til og følte at de ansatte var snitte og ville dem vel. Følgende utsagn viser dette:

På det andre stede jeg var greide de å bygge opp selvtilliten din. Du følte deg glad og du ville gjøre noe med livet ditt.

Flere av ungdommene etterlyser at de blir sett ut fra ressursene sine og at gir uttrykk for at de ønsker å bli forventet noe av.

4.3. Omsorg.

Omsorgskategorien omfatter hvordan ungdommene opplever å bli ivaretatt. Omsorg kan innebære alt fra en varm og kjærlig omsorg til en mer kjølig og rutinepreget ivaretagelse. Omsorg og tillit henger også tett sammen. De gir uttrykk for at de ikke vil ha omsorg fra en person de ikke har tillit til. Flere av ungdommene gir uttrykk for at de ansatte som faktisk er omsorgspersonene ikke er engasjert eller bryr seg. Når de snakker om ansatte som de føler kun er der for å jobbe tolker jeg dette som at ungdommene opplever dette vanskelig og sårt. Dette er et tema som jeg ser på som sentralt. Som en av ungdommene sa:

Dette er jo hjemmet vårt.

Omsorg og kjærlighet knyttes til relasjonen mellom ungdommene og de ansatte. Dette oppfatter jeg som gjennomgående i sitatene der ungdommene forteller om sine opplevelser.

En ungdom sier:

Jeg visste at hun var glad i meg

I denne kategorien flere utsagn, men noen av disse var tilbakeblikk på andre institusjoner de har vært i og ikke nødvendigvis på den institusjonen de var på da de ble intervjuet. I ungdommenes fortellinger kom det fram hvor viktig det er at ungdommene opplever omsorg og kjærlighet at de føler seg likt og verdifulle. En ungdom forteller at på en annen institusjonen greide de å bygge opp selvtilliten og ungdommen følte seg så glad. De ansatte ville gjøre alt for at ting skulle være bra. De reiste ut på tur og det ble god kontakt med en gang. Ungdommen beskrev denne institusjonen med varme og sa følgende:

Trodde egentlig aldri ville si det. Følte meg så ivaretatt. De kom opp på rommet og sa vi skulle på fisketur. Vi måtte gjøre noe hele tiden, og vi måtte gjøre det sammen.

Den samme sier:

De folka, jeg var kjempeglad i dem, skulle nesten tro de var familien min, du ville gjøre alt.

En annen forteller også med varme og glede om hvordan de ansatte på en annen institusjon gjorde mye for ungdommen som ga en opplevelse av at de ansatte ville gi hjelp og støtte. De ansatte gjorde praktiske handlinger som å kjøre ungdommen til skole og fritid for å gjøre det mulig for ungdommen å delta. Dette ble opplevd som god omsorg og at de ansatte brydde seg.

Noen av ungdommene hadde tilbakeblikk på andre institusjoner de har bodd på. Dette sitatet tolker jeg rommer flere av kategoriene. Både respekt, tillit og kjærlig omsorg:

Ja det var ei som var helt fantastisk. Siden dag en så hun alle styrkene mine. Hun utfordra meg litt, og det var fint. Jeg visste at hun var glad i meg, og da

fikk hun også lov til å være streng. Hun avtalte med meg hva som var ok å si til andre

I forhold til omsorgskategorien var det knyttet mange utsagn til at mangelfull god omsorg. Dette kommer fram når en annen opplever at de ansatte ikke bryr seg om dem som mennesker. Opplevelsen av å bli sett som et objekt kommer fram gjennom følgende sitater. Dette kommer til uttrykk gjennom følgende utsagn fra en ungdom:

Føler jeg bor på en jævla arbeidsplass.

Personligheten blir redusert til en blokk med papir.

En av ungdommene forteller at de de ansatte ikke bryr seg og at det virker som de ikke vil ungdommens beste og opplever at de ansatte bruker mer tid på kontoret og snakke med hverandre enn å legge forholdene til rette for at ungdommen skal klare ting.

En annen av ungdommene er opptatt av at de lever livet sitt på institusjonen og at institusjonen er hjemmet deres. Da forventes det å få støtte og hjelp fra de ansatte til å kunne følge opp skole og aktiviteter som skal være deres foresatte. Dette kommer fram gjennom følgende utsagn:

...de bør i alle fall hjelpe til med skole, de vil ikke hjelpe deg, hvorfor er de her da, egentlig?

Virker som mange av de som jobber her bare jobber og ikke bryr seg om ungdommene.

Det virker som ungdommene føler seg lite verdsatt og ikke føler seg behandlet som mennesker ut fra disse utsagnene.

4.4. Respekt

Jeg følte at jeg var viktig, at jeg var verd noe da. At jeg betydde noe for noen.

I denne kategorien ligger utsagn som handler om å føle seg respektert og verdsatt. Det var nokså få utsagn i den kategorien, men de ungdommene som opplevde det var klare på hvor viktig det var. Flere av ungdommene jeg snakket med var opptatt av om de ansatte var ressursorientert og hva slags menneskesyn de har.

En av ungdommene forteller:

Synet på deg at du er viktig. At du kan noe og at noen har troen på deg.

Alle ungdommene jeg intervjuet var opptatt av å bli respektert og anerkjent. De ønsker å bli forventet noe av og at de ansatte skal ha troen på dem. En av ungdommene sier at når vedkommende medvirket gikk alt mye bedre.

Innenfor kategorien respekt har jeg også mangel på respekt. Flere av ungdommene gir uttrykk for å føle seg lite respektert og ikke verdsatt. Følgende sitat viser dette:

Jeg tror altså at de voksne hadde et syn på meg som at jeg var veldig syk. Og når jeg til slutt ikke var trygg på de voksne lenger, eller trygg på institusjonen, så slutta jeg å si hva jeg mente. For jeg følte ikke det var noen vits.

En ungdom forteller om de voksne hadde et syn på ungdommen om at det var for belastende for vedkommende å medvirke. Flere av ungdommene forteller om opplevelsen av sykeliggjøring noe som blir opplevd som vondt. Som dette utsagnet:

Ble verre, de gjorde ting over hodet på meg; de gjorde det i beste mening, men det er jo ikke mulig å hjelpe noen når de ikke vet hvordan det kjennes.

En sier dette:

Får problemorienterte spørsmål om ting jeg ikke har tenkt på. Det gjør det verre.

4.5. Ord.

Brukermedvirkning er et lureord.

Ordet «brukermedvirkning» var alle ungdommene opptatt av. Flere stilte seg uforstående til ordet. Da jeg gjennom oppfølgings spørsmål la til medvirkning eller samarbeid forstod de hva jeg mente. Men flere av ungdommene sa de ikke likte ordet. En sier Følgende:

Ja, altså jeg visste ikke hva selve ordet brukermedvirkning betydde. Det er et slags lureord, på en måte. Du gir en rett til ungdommer som de ikke forstår hva er.

Samarbeid er mer utfyllende. Ord har mye makt. Ord kan skape nærhet og ord kan skape distanse.

Flere av ungdommene er opptatt av hvilke ord og begreper som brukes. Ungdommen sier de liker bedre ordet samarbeid enn medvirkning. En sier:

Samarbeid betyr ikke at barnet eller ungdommen skal bestemme alt, men det betyr at de ansatte ikke kan bestemme noe uten at barnet eller ungdommen har sagt noe.

4.6. Systemet

Flere av ungdommene nevnte at systemet var et hinder i forhold til hvor mye som var mulig å medvirke. Systemet forklarer de det med alle regler og rutiner som institusjonen styres av. Enten det er en statlig eller privat institusjon styres den og organiseres utfra en overordnet enhet. En av ungdommene sier:

Når vi kommer inn her på institusjonen så er systemet livet vårt. Vi har ikke noe valg. Alt som står der og alt vi må gjøre og det blir faktisk livet vårt.

En annen av ungdommene sier dette:

Det systemet er livet vårt. Og hvis du er i et sånt system for lenge kommer du i en ond sirkel. Livet ditt står faktisk bare på vent til du kan klare å komme deg ut.

Samme reglement. Alle institusjoner skal være like. Det samme skal gjelde over alt. Så kommer nye ungdommer og alle skal følge det samme. Følge et strengt regime..

Slik jeg tolket det var at de opplevet systemet begrenset for det var for lite fleksibelt. Andre hadde erfart at de går an å være med å endre systemet og til og med lovverket. Ungdommene i Forandringsfabrikken ga utrykk for at opplevde at de gjennom dette arbeidet oppleve å medvirke når det gjelder å endre rammer og begrensinger som er en del av systemet, organisasjonen og samfunnet.

4.7. Medvirkningsfremming.

Barnet må alltid komme først. Det er de som tross alt bor der og det er deres liv.

Dette var en kategori jeg laget i forhold til siste forskningsspørsmålet der jeg spør hva institusjonen gjør eller bør gjøre for å fremme medvirkning.

En sier det på følgende måte:

Det er vel det med å faktisk sette seg ned å snakke med oss. Og ikke begrunne ting i vårt eget beste uten å ha snakket med oss. Det å lage planer sammen med oss, ha oss med på alt som har med vårt liv å gjøre.

Noen er ifølge en ungdom blitt flinke til å samarbeide med ungdommene, men at det må gjøres i enda større grad. Det må først og fremst settes søkelys på ungdommene og det må tas hensyn til at barnet bor og lever sitt liv i institusjonene.

En ungdom foreslår at ungdommene får være med på overlappingsmøter, ansettelses og dokumentasjon. Sitat:

Samarbeide med barn på ordentlig. Ikke bare de små tingene, men de store tingene. Det handler om vilje og å forstå viktigheten av å samarbeide med barn for å god hjelp.

Dokumentasjon og rapportskrivning er det noen institusjoner som har startet å gjøre sammen med ungdommene. Dette kan styrke relasjonen mellom ungdom og ansatte, og det oppleves positivt for ungdommen å være med å skrive om seg selv ifølge en av ungdommene. Det kan oppleves som mestring og ungdommene vil føle seg mer delaktig i eget liv. I tillegg vil den tiden det brukes på rapportskrivning kunne bli en verdifull fellestid mellom ungdom og ansatte.

En sier at det hadde vært bra om de ansatte spør ungdommene mer om hva uttrykkene handler om:

Jeg ville gitt råd om å grave litt mer bak, hva uttrykkene handlet om. Når ungdom skader seg selv eller har selvmordstanker. Hva det egentlig handler om..

En annen ungdom ønsker ikke at de ansatte skal spørre og grave så mye om det vanskelige. Ønsker heller at de ansatte er mindre opptatt av problemer.

En av ungdommene vil gi råd om at de ansatte ikke må se på ungdommene som en jobb, men vise at de bryr seg og legge til rette for at ungdommene skal få til skolegang og et bedre liv.

Samarbeid med barnet er avgjørende for at barnet skal føle seg trygg ifølge ungdommene. I samarbeid innebærer det spørsmålet til barnet om hva det trenger for å føle seg ivaretatt. Med dette sitatet avrunder jeg dette kapitlet «

Barnet er den viktigste samarbeidspartnere. Å samarbeide med barn betyr ikke at barnet skal bestemme alt, men at de voksne ikke kan bestemme noe uten at barna har fått sagt noe.

5. DRØFTING AV FUNN

Jeg vil i dette kapittelet drøfte mine funn med bakgrunn i presentert teori. Problemstillingen i denne studien er *Hvilke erfaringer har ungdom i barnevernsinstitusjon med brukermedvirkning?*

For å best mulig besvare problemstillingen vil jeg disponere kapittelet etter forskningsspørsmålene.

5.1. Hvordan opplever ungdommene brukermedvirkning på institusjonen de bor?

Flere av ungdommene svarer at de opplever eller har opplevd liten grad av medvirkning i den institusjonen de bor. I den grad de opplever medvirkning gjelder det mest små ting, som også flere sier er uvesentlige ting. Ungdommene forteller de i stor grad ikke føler seg hørt, og at avgjørelser tas over hodene deres. Flere forteller at de har forsøkt å ta opp ting som er viktig for dem, men at de opplever at dette ikke er tatt på alvor eller er interessant for de ansatte. De forteller de bli oppmuntret til å si hva de mener, tenker og føler og ønsker, altså medvirke, men opplever likevel ikke å bli hørt.

Askheim (2010) skriver om personer eller grupper som gjennom empowerment kan oppleve styrke og kraft til å komme ut av avmaktssituasjonen. Ved å føle de har kraft kan de bli i stand til å få mer styring over egne liv. Man kan derfor tenke at de av ungdommen som beskriver liten grad av medvirkning kan føle avmakt. Og at de ved større reell innflytelse gjennom medvirkning ville kunne redusere avmaktsfølelsen og styrke den positive maktfølelsen. Ungdommene i undersøkelse som opplever medvirkning, sier at de føler en styrke og kraft slik Askheim (2007) beskriver (Askheim,2007, s.217).

Noen få av ungdommene sier at opplever stor grad av medvirkning, og forteller om å bli tatt med på alle typer avgjørelser. Det kan forstås som det at de opplever medvirkning gir uttrykk for å få kraft og inspirasjon til å selv bidra til å selv bestemme over eget liv og dermed kommer de ut av avmaktsfølelsen. I tillegg kan det se ut som at det å få reell medvirkning og bli sett på som en viktig samarbeidspartner gir en bedre selvfølelse. Det kan være nærliggende å knytte dette til Rogers (1951) selvkonseptbegrep bestående av selvrespekt, selvbilde og ideelle selv som man kan tenke frembringer en positiv effekt.

Flere av ungdommene sier at de føler seg verd noe når de får medvirke, og at det gjør de godt når de opplever at det de gjør og sier betyr noe for dem selv og i en større sammenheng. Ut fra Rogers teori om selvkonseptet kan det tolkes slik at det å medvirke gir selvrespekt bedrer selvbilde og det ideelle selv (Mc.Leod,2007). Ser man dette i et salutogent perspektiv kan dette sees i lys av opplevelsen av sammenheng der ungdom opplever tilværelsen som forståelig, meningsfullt og håndterbar. Det slik en kan tenke Antonovsky mener med opplevelsen av sammenheng (Antonovsky, 2012, s.38-39). En av mine informanter sa at når hun fikk informasjon og forstod sammenhengen var det lettere å godta noe på tross av uenighet. En kan også tolke det slik at det motsatte skjer dersom ungdom ikke får medvirke.

Green et al (2015, s.138) skriver at mangel på empowerment kan bli sett på som helsefarlig og ha direkte negativ psykologisk effekt. Informantene i min undersøkelse som beskriver manglende medvirkning kan tolkes som en håpløshet og avmaktsfølelse. Det kan oppfattes som dersom disse hadde opplevd medvirkning ville det hadde en positiv effekt på deres helse. Og utaleleser om at en blir syk av å være i systemet ville man kunne tenke sannsynligvis blitt redusert. I forskningen til Brummelaar (2018) ble det vist negativ helseeffekt ved fravær av medvirkning. Vis, Strandbu, Holtan og Thomas (2011) konkluderte i sin studie om helseeffekt at når medvirkning skjer i relasjon med en tillitsperson kan deltakelse ha kraft til å tilføre trygghet og at barnet får det bedre. Men at det forutsetter at barnet får informasjon, forklaring og er åpen for det som barnet er opptatt av

Under dette første forskningsspørsmålet kan det være relevant å trekke frem medvirkningsstigen (Hart, 1992). Slettebø (2000, s .78) beskriver at medvirkning kan skje på ulike nivåer, fra fullstendig medvirkning til passiv medvirkning. Stigen fra trinn en til åtte er beskrevet i teorikapittelet. Det er de nederste trinnene de fleste ungdommene kjenner seg igjen i utfra det som kommer fram i intervjuene. Trinn fire er når ungdom blir tildelt en spesiell rolle og blir informert om hvordan og hvorfor de blir involvert. Trinn tre er mer symbolsk medvirkning og man kan tenke at ungdom blir fortalt at deres stemme skal bli hørt, men faktisk har liten eller ingen valg om hva som blir gjort eller hvordan de deltar opplever slik. Ut fra slik jeg oppfattet mine informanter opplevde de trinn to på stigen som er at voksne bestemmer og trinn en som er manipulasjon (Hart,1992). Et eksempel på trinn fem kan være når ungdom fra forandringsfabrikken blir forespurt om råd. Denne stigen er imidlertid kritisert, men ut fra stigen hierarkiske logikk kan det tenkes på denne måten.

Manglende *tillit* til de ansatte, som flere av informantene gir uttrykk for, kan påvirke graden av medvirkning. Flere gir uttrykk for at de opplever tillitsbrudd når de blir forespeilet noe de skal få være med å bestemme likevel ikke blir noe av. Noen beskriver de ansatte som voksne de ikke har noen god relasjon til. De uttrykker at medvirkning ikke er viktig. I Paulsen et al. (2017) sier flere av ungdommene at tillit er en viktig komponent, og at tillit kan ta tid å opparbeide siden flere har opplevd mange tillitsbrudd tidligere i livet.

Artikkelen til Husebø, Slettebø og Juul (2018) viser at tillitsfulle relasjoner, emosjonell støtte og pedagogisk tilnærming er viktig og fører til mer deltakelse. Pedagogisk tilnærming handler om at de ansatte legger til rette for medvirkning. Det er derfor viktig at de ansatte får opplæring og veiledning til å legge til rette for medvirkning.

Dette samsvarer med forskningen til Paulsen (2016). Hennes funn var i likhet med mine, at de som opplevde medvirkning følte seg mer verdsatt, inkludert og anerkjent. I hennes forskning blir tillitsfulle relasjoner en viktig faktor for vellykket medvirkning. I min undersøkelse informerte flere av ungdommene at de ikke hadde tillitsfulle relasjoner og emosjonell støtte fra de ansatte. Det kan også bety at ungdommene har vansker med å stole på de voksne. Ut fra det ungdommene i min undersøkelse sier om det at man ikke blir kjent ved å svare på noen spørsmål. Da kan det være nærliggende å tenke at relasjon skapes gjennom å gjøre hyggelige og morsomme ting sammen.

De ungdommene som ikke har gode relasjoner til de ansatte tolket jeg som at de opplevde liten grad av *omsorg*. En annen dimensjon av omsorg er at de ansatte kan ha en holdning der de ønsker å beskytte ungdommene noe flere av mine informanter ga uttrykk for å mislike og følte det mer respektløst. Dillon, Greenop og Hills (2016) sin forskning viser at de voksne mangler vilje til å involvere barna med begrunnelse i at de vil beskytte barna.

Alle ungdommene i undersøkelsen snakket på et eller annet tidspunkt om hvor viktig det å oppleve at de voksne bryr seg på en god måte, er hjelpsomme og vil de vel. I boka «Barnas barnevern» (2018) skriver de om at det er viktig å få kjærlighet. Med begrepet kjærlighet i denne kontekst snakker de om nestekjærlighet. Det innebærer å få varme blikk, åpent og varmt kroppsspråk og snille ord. De beskriver det som viktig å ha varme og trygge voksne rundt seg. Og at den tryggheten og emosjonelle bekreftelsen er viktig for å gjøre barna trygge, noe som ifølge dem bidrar bedre relasjon til de ansatte (Brun et al. (2018) s.57). Det kan

tolkes slik at det som uttrykkes gjennom noen av mine funn er at ungdommenes opplever manglende varm og kjærlig omsorg de savner i relasjonen med de ansatte.

Flere av ungdommene i min undersøkelse gir uttrykk for å oppleve manglende grad av *respekt*. De ga uttrykk for en mangel på respektert som mennesker. Respektbegrepet er noe av det Freire (1970) var opptatt av. Han var opptatt av verdighet og at mennesker må behandles som likeverdige deltakere som må bli møtt med tillit og forventninger (Nordland, 1970, s.13). Ifølge Stang (2003, s.153) sier Freire at en kan bli maktesløs i forhold til omgivelsene og seg selv og at dette kan føre til lav selvaktelse, lite tro på egne evner, muligheter og ressurser (Stang, 2003, s.153)

Noen av ungdommene i min undersøkelse trekker fram at institusjonen er en del av et *system* som de ikke kan styre. Ut fra teorien om at empowerment innebærer empowerment på både på individ-, system- og samfunnsnivå (Green et al, 2015, s.45) ville jeg tolke det slik at det bør være mulig at ungdom får delvis være med å endre systemet. For eksempel hvis ungdommen får mulighet til å være med å endre rammer i institusjonen vil det kanskje være medvirkning på nivå tre ut fra medvirkningsstigen. Når ungdommene ved Forandringsfabrikken har vært et høringsorgan til ny barnevernslov kan man se dette som empowerment på samfunnsnivå og høyt trinn i medvirkningsstigen. Det kan også knyttes til teorien om den sosiale helsemodellen til Whitehead og Dahlgren (Green et al 2015, s.88) der det vises at helsedeterminanter både på individ, nettverk og samfunnsnivå påvirker den enkelte person i forhold til empowerment. Den vekselvirkning som oppstår når individet opplever mer empowerment. Ungdommene beskriver at de blir tryggere og mer sikker på seg selv, og en tenke kan føre til selvtillit nok til å være med å endre på samfunnsnivå. Med tanke på å endre system var dette noe av det viktige i Freire sin pedagogikk der han skriver om at system ikke er uforanderlig, men for å ha mot til å forandre det må en være trygg og ha tro på seg selv respekt og selvrespekt, og bli møtt med tillit og forventning (Nordland, 1970, s.12-13). Det kan forstås slik at det er nettopp den respekten ungdommene etterlyser. Et annet perspektiv er slik Tveiten & Boge beskriver at empowerment er en indre motivasjonsfaktor som mening, kompetanse, selvbestemmelse og innflytelse (Tveiten & Boge, 2014, s.17). Og en kan tenke at når ungdom har den indre motivasjonsfaktor, kan de være med å endre systemet.

5.2. Hva forstår ungdommen med brukermedvirkning?

Det som kommer fram i intervjumaterialet er at mange ungdom ikke forstår hva som menes med ordet brukermedvirkning. En av ungdommene sier brukermedvirkning er et lureord og mener det gir ungdom en rettighet som de ikke forstår hva er. Flere av ungdommene jeg intervjuet foretrekker å bruke ordet samarbeid og mener det er et mer utfyllende og forståelig ord. Om ord som medvirkning, deltakelse og samarbeid inneholder det samme kan det være ulike meninger om. Ordet samarbeid kan vitne om en mer likeverdig relasjon enn deltakelse eller medvirkning. De fleste av ungdommene i undersøkelsen er opptatt av hvilke ord som blir brukt. Under dette spørsmålet var det flere av ungdommene som kom inn på dette med begreper og hvordan begrep kan påvirke og gjenspeile hvordan man blir behandlet. Et eksempel som nevnes er ordet saksbehandler. Ungdommene i min studie ønsker ikke å bli sett på som «en sak». En annen betraktning var også at ord kan skape nærhet og ord kan skape distanse. Freire (1970, s.71) var opptatt av at ord er mer enn et redskap til å ha en dialog. Ifølge han består ordet av to dimensjoner, refleksjon og handling. Og han sier ord og praksis går sammen. Det kan forstås at det er nettopp det samme som ungdommene opplever.

Forandringsfabrikken er opptatt av at bruk av ord gjenspeiler hvilke holdninger og hvordan barnevernet jobber. I forhold til ordet brukermedvirkning kan det også ligge ulike forventninger i ordet. Ungdommene i min studie har ulike forventninger til hva brukermedvirkning er. En sier at selv om de ikke får være med å bestemme alt, hjelper det at vi blir forklart hvorfor ting skjer eller bestemmer slik. I et salutogent perspektiv vil man tenke at det hjelper ungdommen at de forstår for å kunne håndtere situasjonen selv om de ikke er enig (Antonovsky,2012, s.39).

Ungdommenes forståelse av medvirkning og hva ungdommene legger i medvirkning kan nok være ulikt fra ungdom til ungdom. Men også kan det være at de ansatte og ungdommene legger ulikt i begrepet medvirkning. Bijleveld, Dedding, & Bunders-Aelen, (2015) viste i sin undersøkelse at barn og sosialarbeider har forskjellig syn på hva deltakelse innebærer. I artikkelen refereres det til at barna er opptatt av å delta i beslutninger, men at sosialarbeideren ønsker å kun å få informasjon fra barnet, for å sammen med leder ta en beslutning. Dette begrunnes med at sosialarbeiderne er opptatt av å beskytte barnet de ser på som sårbart. Et slikt eksempel på ordet brukermedvirkning er uklart og at det derfor være nødvendig at både ansatte og ungdom sier hvilke betydning og hva slags forventninger de kan ha til

medvirkning. På denne måten kan man unngå misnøye der ungdom kan få en avmaktsfølelse i stedet for opplevelsen av empowerment.

Artikkelen til Archard & Skivenes (2009) beskriver barnets rett til å bli hørt og distansen mellom ideal og virkelighet. Det visest til en balanse mellom barnets rett til å bli hørt og barnets rett til å bli beskyttet. De fant at det var to ulike måter å se på deltakelse. Dersom ulike syn på medvirkning gjør deg gjeldene på en institusjon kan en tenke at det skaper ulike forventninger. Slik jeg tolker mine funn kan det være at de ansatte og ungdommene har forskjellig syn på hva medvirkning innebærer og dermed blir slik at ungdommene opplever liten medvirkning og at de ansatte vil mene at de legger til rette for medvirkning. Det kan tolkes slik at de ansatte kan være mer opptatt av beskyttelse framfor å ha tiltro til ungdommens ressurser. Dette kan være en hypotese som min undersøkelse ikke kan gi svar på siden ansatte ikke er intervjuet i min studie.

5.3. Hva mener ungdommene medvirkning betyr for dem?

Noen av ungdommene i undersøkelsen sier medvirkning betyr veldig mye for dem. De sier at de føler de har kontroll og en form for makt når de får være med å bestemme i og over livet sitt, og at dette gir en god følelse. Følelsen av å være verd noe gir en styrke, sier en. Dette samsvarer med det Slettebø (2000) skriver om at empowerment bidrar til utvikling av selvtillit og hvordan det kan bidra til individuelle, kollektive og sosiale endringer (Slettebø, 2000, s.78). Gjennom å styrke den enkeltes tro på seg selv og utvikle følelsen av personlig styrke, kan dette bidra til makt og mestring og utvikle den enkeltes evne til å ta initiativ og handle.

Mine funn kan forstås som at medvirkning bidrar til å få mer tro på seg selv og et bedre selvbilde som kan gi positive ringvirkninger. Det kom også fram i intervjuene at flere fortalte de hadde fått tro på seg selv, og kjente at de hadde en kraft til å påvirke. En av ungdommene jeg intervjuet sa at arbeidet i Forandringsfabrikken ga ytterligere mer selvtillit og også glede ved å oppleve å kunne bidra til fellesskapet og til samfunnsendring. Dette kan forstås i sammenheng med Green et al. (2015) «an empowerment model of healthpromotion» som viser hvordan individuell empowerment virker inn på å delta på og empowerment på samfunnsnivå og at dette virker sammen i et samspill (Green et al, 2015, s. 44.). Et perspektiv kan være at den selvtillit og opplevelse av egenverd ga ungdommen mot og kraft til å bli med i Forandringsfabrikken. Forandringsfabrikken blir som tidligere nevnt brukt som et høringsorgan for nye lover og som foredragsholdere for fagfolk og politikere og på den måten

bidrar til endring på samfunnsnivå. Dette kan forstås slik at individuell empowerment kan føre til motmakt (Askheim,2010, s.219).

Andre av ungdommene i min undersøkelse sier medvirkning ikke er så viktig for dem og begrunner de er mye borte fra institusjonen. Flere sier de føler seg behandlet som en ting eller en jobb, og sier at de ansatte ikke er snille og ikke vil hjelpe dem. Dette kan tolkes som et uttrykk for at de har liten tillit til og dårlig relasjon til de ansatte og at de derfor ikke ønsker å være så mye på institusjonen.

Paulsen (2016) beskriver i sin studie at ungdommene som opplevde medvirkning følte seg mer verdsatt, inkludert og anerkjent. Studien hennes viser tydelig relasjonens betydning for å lykkes med god medvirkning. Det vises til at relasjonen må bygge på tillit og respekt og ungdommen må oppleve at det de sier blir tatt på alvor, at de blir lyttet til, respektert og anerkjent. Ifølge Paulsen bedres relasjonen mellom ungdom og ansatte når ungdommene opplever tillit, respekt og anerkjennelse. Disse elementene forsterker hverandre ved at medvirkning bidrar til god relasjon, og en god relasjon bidrar til medvirkning (Paulsen,2016).

De ungdommene opplever at medvirkning er viktig for dem, sier også at de har tillit til de ansatte og føler seg respektert og anerkjent. Et annet perspektiv som ungdommene i min undersøkelse beskriver, er at institusjonen er hjemmet deres når de bor der. De ansatte er omsorgspersonene som skal gjøre være som foreldre i den tiden ungdommene er på institusjonen. Da er det viktig at ungdommene føler seg verdsatt, anerkjent og har tillit til de ansatte.

Brummelaar et al. (2018) beskriver i sin artikkel at medvirkning antakelig har en positiv helseeffekt, men at et mangler forskning på helseeffekt over tid. Det ble også referert til at noen ansatte så på ungdommene som så sårbare at de mente det var nødvendig å beskytte de unge mot deltakelse i vanskelige beslutninger. Flere av studiene viser at når de profesjonelle skaper en trygg og varm atmosfære ved å lytte, være tilgjengelig, ta deres ønsker på alvor og vise respekt og tillit er det en viktig faktor for å oppnå medvirkning. Dillon Greenhop & Hills (2016) viste og så at de voksnes uvilje mot å involvere barna handlet om at de ville beskytte barna.

Ser man dette i lys av salutogent perspektiv (Antonovsky, 2012) er det nærliggende å tolke mine funn dit at dersom de ansatte i institusjonen utøver sin omsorgsrolle på en god varm og

trygg måte, med en holdning der ungdommene blir sett ut fra sine ressurser mer enn sin sårbarhet, der ungdommene føler seg anerkjent, trygge og betydningsfulle vil det gi motstandsressurser som er verdifulle for ungdommene når det gjelder å medvirke (Antonovsky,2012, s.42). Man kan tenke at en slik god relasjon mellom ansatte og ungdom trygghet, verdighet tilhørighet og handlingsrom for eget liv som kan sees som helsekilder som gir empowerment (Tveiten & Boge ,2014, s.17).

5.4. I hvilken grad opplever ungdommene reell medvirkning i beslutninger som gjelder dem selv?

Et mindretall opplever stor grad av medvirkning og forteller nå om å bli tatt med på alle viktige avgjørelser. Noen av ungdommene forteller de opplever reell medvirkning. Andre sier de ikke har reell medvirkning i forhold til viktige ting som er viktig i livet deres. De sier de lærer at de må holde ting som er viktig for dem inni seg. Noen sier de har åpnet seg og at ting blir verre. Derfor velger de å holde ting for seg selv. Andre sier de har fått forhåpninger som ikke har blitt innfridd. En er helt klar på at vedkommen nå har medvirkningene reell på saker som gjelder seg selv. Ifølge Stang (2003) er kjernen i bemyndigelse å sikre at den enkelte innflytelse i saker som angår deres eget liv (Stang, 2003, s.159). Dette kan det tolkes som de ungdommene i min undersøkelse som svarer positivt på stor grad av medvirkning opplever bemyndigelse eller empowerment. På den annen side sier de som ikke opplever reell medvirkning ikke opplever empowerment. Det kan være relevant å vise til studiene til Brummelaar, Harder, Kalverboer, Post, & Knorth, (2018) der de referer til flere studier som viste begrenset mulighet for ungdom til meningsfull deltakelse i beslutninger. Et eksempel fra England viser at de unge sjeldent blir hørt i de mest personlige avgjørelser. Og når de blir hørt blir deres stemme lite tatt hensyn til i den endelige avgjørelsen (Brummelaar et al.,2018). Flere av studiene til Brummelaar et al. rapporterte om negative resultater av *manglende* medvirkning. Flere studier rapporterte på indirekte effekt av manglende deltakelse slik som plagsomme følelse og passivitet (Brummelaar et.al. 2016). En studie rapporterte på forholdet mellom deltakelse og omsorgseffektivitet. Det ble funnet sammenheng mellom opplevelsen av deltakelse i bestemmelser og ungdommenes følelse av å ha det bra (well-being). Dette forklares som følge av positiv relasjon mellom ungdom og den ansatte der det legges vekt på forståelse, nærhet, respekt og gjensidighet.

Gjennom mine intervjuer forteller ungdommene om gode opplevelser og glede ved samarbeid og medvirkning med de ansatte som de har en god relasjon med. Og tilsvarende dårlige

opplevelser og manglende interesse for medvirkning for de som forteller om dårlige relasjoner med de ansatte. Dette er noe som flere av de forskningsartiklene jeg har brukt støtter opp om. Brummelaar et al. (2018) refererer til flere studier som viser at når de profesjonelles skaper en trygg og varm atmosfære ved å lytte, være tilgjengelig, ta deres ønsker på alvor og vise respekt og tillit er det en viktig faktor for å oppnå medvirkning. Det som fører til deltakelse kommer som følge av positiv relasjon mellom ungdom og den profesjonelle der fokus ligger på forståelse, nærhet, respekt og gjensidighet.

I min undersøkelse sier flere av ungdommene at de ikke er fornøyd med måten de ansatte går fram for å bli kjent med ungdommene. Ifølge dem fyller de ansatte ut masse papir på bakgrunn av det ungdommene sier. Ungdommene er opptatt av at skal man bli kjent så må man gjøre ting sammen. Dette de sier samsvarer med at relasjon var et gjennomgående tema selv om de brukte andre begreper.

Noen av ungdommene var opptatt av at det var *systemet* som styrte og bestemte rammene om hvordan ting skulle gjøres. Andre mente at det var opp til den ansatte og la dermed skylden på den ansatte. Med tanke på å endre systemet ga noen utrykk for avmakt. Andre som hadde god erfaring med medvirkning, opplevde at det var mulig å påvirke systemet og rammene. Sett i lys av Askheims (2010, s.217) kommentarer kan en tenke at ungdommen gjennom empowerment kan finne styrke til og stor innflytelse at også rammene kan endres. Som nevnt tidligere var Freire opptatt av at systemer kan forandres og forbedres og han mente forutsetning er at ikke er utrygg, passivisert og undertrykt (Nordland,1970, s.13). Da kan man tenke det er viktig at ungdommene opplever å bli hørt og møtt når de ønsker endringer.

5.5. Hva mener ungdommene institusjonen gjør eller kan gjøre for å styrke medvirkning?

Ungdommene ga flere ulike svar, men det er likevel en del sammenfallende. Dette spørsmålet opplevde jeg som forsker som viktig med tanke på å bruke ungdommens erfaring og opplevelser til å bidra til positive innspill i forhold til hva ungdom tenker er viktig for å fremme medvirkning.

Alle ungdommene sa er viktig er at de ansatte må vise at de virkelig bryr seg og er glad i ungdommene. De sa ansatte må legge til rette for at ungdommene skal mestre det som er viktig for dem og at ungdommene få anerkjennelse for den de er. Ungdommene sier de ønsker

de ansatte ikke skal se på ungdommene som en jobb og vise at de bryr seg om ungdommene og ønsker å hjelpe dem.

Flere av ungdommene ønsker at de ansatte spør ungdommene hvordan de ønsker å bli møtt for å føle seg trygge slik at omsorgen og behandlingene tilpasses den enkeltes behov. De er opptatt av at barnet må være i fokus og samarbeid med foreldrene må avtales med ungdommen. Dette gjelder spesielt hvis ungdom har fortalt om vold og overgrep.

Noen ønsket å medvirke i ansettelse for å kunne medvirke på hvem som skal være omsorgspersoner i institusjonen. Dette mente flere ville bidra til at de ble tryggere. Likeledes å lage behandlingsplan sammen, delta på rapportskrivning og være med på ulike møter.

Flere ungdommer sier at de ønsker å bli involvert i alt som har med livet deres å gjøre. Også det å dokumentere og skrive rapporter sammen med ungdommene. Dette mener de også vil kunne styrke relasjonen og tilliten mellom ungdommene og de ansatte. I tillegg sier noen at det å være med på flere møter og ansettelse vil være en positiv form for medvirkning.

Andre sier at de er opptatt av at de ansatte må være oppdatert og fleksible og at de ansatte ikke de skal bestemme alt hvordan ting skal være.

I artikkelen til Paulsen, Aune, Melting og Berg (2017) viser de til en institusjon som driver etter mange av de prinsippene ungdommene i min undersøkelse ønsker seg, og at å etablere gode relasjoner er fundamentet for vellykket medvirkning. Artikkelen er basert på intervju med ungdom i en barnevernsinstitusjon som fungerer godt og der ungdommene i dette tiltaket var svært fornøyde. Viktige begrep som framkommer er tillit, anerkjennelse, bekreftelse, respekt, kjærlighet og omsorg. I forskningen vises det til at ungdommene framhever betydningen av å bli hørt, sett, møtt med respekt og anerkjennelse (Paulsen et al., 2017). Det beskrives at de ansatte med tema relasjon og reflekterer om det å inngå i tett relasjoner med ungdommene. Viktige temaer som det jobbes med er nærhet og distanse og sensitivitet og å jobbe med relasjonene. Denne samhandlingsprosessen som skaper tillit, trygghet, opplevelse av troverdighet og tilknytning. De ansatte er opptatt av å få fram ungdommenes egne tanker, og at de selv skal definere målene for sine egne liv. Ungdommene som blir beskrevet i artikkelen sier de føler de ansatte bryr seg og at det virker som det er mer enn bare en jobb. De sier de føler seg møtt som individ og ikke som saker. Relasjon bygger på tillit respekt og der ungdommene opplever at det de blir tatt på alvor og blir lyttet til. Ungdommene i Paulsen

et.al (2017) sin artikkel sier selv at det å være med å bestemme har positiv virkning på dem. De sier de blir mer engasjert og føler mer ansvar for avtaler og mål som blir satt. Rapporter blir verktøy som kommunikasjon med ungdommen. Medvirkningsarbeid og relasjonsarbeid er prosesser som bygger på tillit mellom ungdommene og de ansatte (Paulsen et al., 2017).

Dersom en ser ungdommene i min undersøkelse sine ønsker i et salutogent perspektiv, kan man tenke at det kan oppleves mer begripeligheten, meningsfullheten og handterligheten og dermed opplevelsen av sammenheng under en institusjon med slike holdninger (Antonovsky, 2012, s. 39,40,41). Et bedre tillitsforhold preget av nær dialog og varme vil også kunne utvikle motstandsressursene som kan skape grunnlag for å oppleve empowerment. Informasjon kan tenkes som viktig når det gjelder å få forståelse for en situasjon. Det kan forstås slik at ungdommenes ønsker og anbefalinger kan knyttes mot empowerment og salutogen tenkning. Og at en institusjon som greier å fungere som en trygg base for ungdommene med de emosjonelle og støttende faktorer som skal til for å skape trygghet, styrke og tro på seg selv og egne ressurser for å oppnå en vellykket medvirkning.

6. AVSLUTNING

Mitt utgangspunkt for studien var å forske på ungdommenes opplevelse av medvirkning i et helsefremmende perspektiv. Resultatene viser at mange av ungdommene opplever mindre grad av medvirkning enn ønsket, men også at noen har opplevd stor grad av medvirkning og at dette har virket positivt. Formålet har vært å høre ungdommenes stemme og undersøke hvordan de opplever brukermedvirkning når de bor i institusjon. Hensikten har også vært å synliggjøre ungdommenes opplevelser for å kunne bidra med bevisstgjøring og å være med på å peke på hvilke faktorer som fremmer deltakelse og engasjement blant ungdommene.

Dataene fra intervjuene viser store likhetstrekk med tidligere forskning fra feltet. I forhold til hovedproblemstillingen er det gjennomgående at flere av ungdommene har opplevd liten grad av medvirkning. Flere av ungdommene i undersøkelsen opplevde ikke reell medvirkning i forhold til viktige avgjørelser og beslutninger. Dette er på tross av at det nå er mye politisk og faglig oppmerksomhet rundt medvirkning. Det kan også være som jeg var inne på tidligere at de ansatte følte de la til rette for medvirkning, men at ungdommene ikke opplevde det slik.

De ungdommene som opplever medvirkning, gir uttrykk for at når de medvirker gir dette en positiv følelse og kraft. Under intervjuene kom det fram at ungdommene opplevde det godt når de følte de hadde kontroll over eget liv, og at det var en god opplevelse å være med på alle typer avgjørelser som gjelder dem selv. Denne opplevelsen kan skape en god selvfølelse som kan bringe fram mer kraft og styrke til å medvirke i eget liv, men også være med på å utvide rammer. Ungdommen som var blitt med i Forandringsfabrikken fortalte hvordan det å bli gitt mulighet til å vise hva man kan mestre, bli trodd på og vise tillit kan føre til at man kan medvirke på samfunnsplan.

Det jeg har sett og tolket ut fra mine samtaler med ungdommene er at å medvirke gir kraft, styrke og en god følelse. Ungdommene som opplever dette føler seg respektert, de blir vist tillit og det gjør at de får troen på seg selv. Det gir glede når de føler at de voksne bryr seg, og at de betyr noe for noen.

En annen ting å merke seg var at flere av ungdommene ga uttrykk for misnøye og lite trivsel på institusjonene og at dette så ut til å virke inn på hvor mye de medvirket og hvor viktig det var for dem å medvirke. Det kan være sannsynlig at de ikke hadde gode relasjoner til de

ansatte. Dette bringer fram tanken om hvor viktig det er at institusjonene har kompetanse på relasjonsarbeid.

Ut fra de funn som er gjort kan det se ut som at gode relasjoner mellom ungdom og ansatte er en forutsetning for at brukermedvirkning skal ha noen betydning for ungdommen. Viktige temaer ungdommene formidler er tillit, samarbeid, relasjon, omsorg, kjærlighet, respekt, forventning og anerkjennelse. De ønsker å bli snakket med om hva slags hjelp de ønsker og selv mener at de trenger. Sammen kan det finnes gode løsninger. Relasjon handler om gjensidighet. Opplevelsen av at de ansatte er personer som vil ungdommene vel er viktig, og noen av ungdommene ga uttrykk for at de ikke alltid opplever det. Det ser ut til å være en sammenheng mellom de som ikke synes medvirkning er så viktig og de som gir uttrykk for manglende gode relasjoner med de ansatte.

Slik jeg ser det bør det settes søkelys på relasjonsarbeid og hvordan institusjonene faktisk jobber med å skape gode relasjoner med ungdommene. Mange av ungdommene som bor på institusjoner har selv ikke valgt å bo der. Erfaringer fra oppveksten kan gjøre at det tar tid for ungdommene å stole på de ansatte. På bakgrunn av ungdommenes fortellinger tenker jeg det er viktig at de ansatte er sensitive på dette med å skape gode relasjoner med ungdommene.

Ut fra mine funn og andres forskning kan det se ut som en god relasjon mellom ungdom og ansatte er nøkkelen til en god medvirkning. Et vesentlig punkt er derfor hvordan det sørges for at de ansatte får den nødvendige kompetansen til å utøve omsorgsrollen med varme og trygghet. På den måten kan ungdommene få tillit til de ansatte, slik at de kan oppleve anerkjennelse, mestring og en god utvikling i eget liv. En god relasjon der ungdommen føler seg akseptert, anerkjent og trygg vil skape en god atmosfære som bidrar til å få god selvfølelse og tro på seg selv. Ved å ha en god dialog med de ansatte, kunne lage mål sammen, planlegge og lage strategier for hvordan man kan takle ulike situasjoner, vil dette skape forutsigbarhet. Ved å snakke med ungdommen vil ungdommen få en forståelse av hvorfor det er nødvendig å bo på institusjonen, og lettere kunne akseptere det.

Medvirkning er et viktig og nødvendig tema på dagens institusjoner. Noen gjør det veldig bra, og noen bør kanskje sette mer søkelys på det. Det handler om kompetanse, evne og vilje til å se ungdommene med et menneskesyn som bygger på respekt og forståelse med søkelys på ressurser og muligheter i stedet for begrensninger. Ut fra de funn som foreligger kunne man

kanskje vurdere en metodikk i forhold til empowerment. Dette vil kunne være et godt bidrag for å gjøre institusjonene mer helsefremmende både for de som bor der og de ansatte.

Teorien i denne studien er i hovedsak basert på empowerment og salutogenese. Disse perspektivene kunne være nyttig å ha med seg inn i forhold til en vellykket medvirkning. Dette er et menneskesyn der en tror på enkeltmenneskets kraft, ressurser og det å hjelpe ungdommen til å mobilisere egne krefter.

God informasjon og dialog vil kunne fremme opplevelsen av sammenheng. Gode relasjoner vil fremme medvirkning. Som denne forskningen og teorien jeg har benyttet meg av viser, er det stor sannsynlighet for at medvirkning fremmer helse.

Forskningen som jeg har presentert tidligere bekrefter altså at det er stor sannsynlighet for at det er sammenheng mellom brukermedvirkning og positiv helse. Men at det også gjenstår forskning på langtidseffekten av hvordan medvirkning og samarbeid gir en helsegevinst.

Denne forskningen kan bidra til å sette søkelys på brukermedvirkning og den helsefremmende effekten den kan ha på ungdommer. At å fremme medvirkning bør være en viktig del av innholdet og behandlingen i institusjoner. Som nevnt tyder mye på at medvirkning fremmer opplevelsen av empowerment for å håndtere sin egen hverdag og opplevelsen av å være verdifull, få anerkjennelse og respekt er helt på det rene.

Det har vært og er mye fokus på brukermedvirkning. I hvilken grad medvirkningstiltak er evaluert og hvilke resultater som har kommet til synet har jeg ikke funnet svar på. Jeg tenker det er viktig å gjøre videre studier om hvilke effekt og helsegevinst brukermedvirkning kan ha for ungdom i institusjon. Og kanskje i tillegg forske på de ansattes opplevelse av å jobbe med ungdommers og medvirkning.

Som nevnt innledningsvis foreligger det nå en fersk rapport fra Barneombudet (Barneombudet,2020). Rapporten er omhandler barn som bor på barnevernsinstitusjon. Det er interessant å oppdage at flere av deres funn bekrefter mine funn i forhold til medvirkning. Dersom barneombudets råd skal følges tenker jeg det er viktig å høre på ungdommenes råd og sette søkelys på metodikk som fremmer medvirkning.

Før jeg avslutter vil jeg minne om ungdommenes uttalelser om hva de ønsker mer av for å fremme medvirkning. De ønsker å oppleve gode relasjoner med de ansatte der ungdommene

føler seg anerkjent, verdsatt og respektert, samtidig som at de ansatte inviterer til dialog og samarbeider om hvordan ungdommene selv ønsker å bli møtt med individuelle løsninger. De ønsker også å bli med på rapportskrivning og møtevirksomhet i større grad enn i dag, og også være med på å ha noe å si i forhold til ansettelse. I tillegg kreves det vilje og ressurser og et menneskesyn som ser ungdom som ressurser som fortjener varme og nestekjærlighet.

Jeg vil avrunde denne avhandlingen med å ønske og å håpe at helsefremmende prosesser får utvikle seg i barnevernsinstitusjoner gjennom medvirkning og samarbeid i tiden fremover. Dette er fordi alle ungdommer er viktige ressurser, som både kan og ønsker å bidra, under forutsetning av at omgivelsene legger til rette for en reell medvirkning.

LITTERATUR

- Antonovsky, A., (2012). *Helsens mysterium: den salutogene modellen*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Archard, D., & Skivenes, M. (2009). Hearing the child. *Child & Family Social Work*, 14(4), 391-399. doi:10.1111/j.1365-2206.2008.00606.x
- Askheim, O.P. (2010) Kapittel 12, Rehabilitering og empowerment I H.Thommesen (Red). *Rehabilitering som politikk, virksomhet og studiefelt* s.217-228, Oslo: Gyldendal akademisk.
- Barneombudet (2020), «De tror vi er shitkids». *Rapport om barn som bor på barnevernsinstitusjon*. <https://barneombudet.no/wp-content/uploads/2020/01/De-tror-vi-er-shitkids.pdf>
- Barnevernsloven (2003). Lov om barneverntjenester av 17.juli 1992 nr.100
<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-07-17-100>
<https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/endringer-i-barnevernloven-fra-1.-juli/id2606170/>
- Bijleveld, G. G., Dedding, C. W. M., & Bunders-Aelen, J. F. G. (2015). Children's and young people's participation within child welfare and child protection services: a state-of-the-art review (Vol. 20, pp. 129-138).
- Bradbury-Jones, C., Isham, L., & Taylor, J. (2018). The complexities and contradictions in participatory research with vulnerable children and young people: A qualitative systematic review. *Social Science & Medicine*, 215, 80-91. doi:10.1016/j.socscimed.2018.08.038
- Brummelaar, M. D. C., Harder, A. T., Kalverboer, M. E., Post, W. J., & Knorth, E. J. (2018). participation of youth in decision-making procedures during residential care: A narrative review. *Child & Family Social Work*, 23(1), 33-44. doi:10.1111/cfs.12381
- Brun, M., Toresen, G., & Steinrem, I. (2018). *Barnas barnevern: trygt, nyttig og samarbeidende for barn*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Dillon, J., Greenop, D., & Hills, M. (2016). Participation in child protection: A small-scale qualitative study. *Qualitative Social Work*, 15(1), 70-85. doi:10.1177/1473325015578946
- Everett, E., & Furseth, I. (2004). *Masteroppgaven: Hvordan begynne- og fullføre*. Oslo: Universitetsforlaget
- Freire, P., (1974). *De undertryktes pedagogikk* (Vol. 271). Oslo: Gyldendal.
- Green, J., Tones, K., Cross, R & Woodall, J. (2015). *Health promotion: planning and strategies* (3rd ed. ed.). Los Angeles, Calif: Sage.

- Hart, R. A., (1992). *Children's participation: from tokenism to citizenship* (Vol. 4). Florence: UNICEF.International Child Development Centre.
- Husby, I. S. D., Slettebø, T., & Juul, R. (2018). Partnerships with children in child welfare: The importance of trust and pedagogical support. *Child & Family Social Work*, 23(3), 443-450. doi:10.1111/cfs.12435
- Jacobsen, D. I. (2015). *Hvordan gjennomføre undersøkelser?: Innføring i samfunnsvitenskapelig metode* (3. utg. ed.). Oslo: Cappelen Damm akademisk.
- Kalleberg, R., Malnes, R., & Engelstad, F. (2005) *Samfunnsvitenskapens oppgaver, arbeidsmåter og grunnlagsproblemer*. Oslo Gyldendal Akademisk
- Kvale, S., Brinkmann, S., Anderssen, T. M., & Rygge, J. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju* (3. utg., 2. oppl. ed.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Malterud, K. (2012). Systematic text condensation: a strategy for qualitative analysis. *Systematic text condensation: a strategy for qualitative analysis.*, 40(8). Scandinavian Journal of Public health,2012;40: 795-805.
- McLeod, S, A (2014). Carl Rogers. Retrieved from www.simplypsychology.org/carl-rogers.html
- Neumann, C. E. B., & Neumann, I. B. (2012). *Forskeren i forskningsprosessen: en metodebok om situering*. Oslo: Cappelen Damm akademisk.
- Nordland, E. Paulo Freire - Pedagogikk for medmenneskelighet og samfunnsendring, I Freire P., (1974). *De undertryktes pedagogikk* (Vol. 271). Oslo: Gyldendal.
- NOU 2011:20. (2011) *Ungdom makt og medvirkning*. Oslo: departementets servicesenter informasjonsforvaltningen hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/0c0873573bab4bb3856e4e0190455c68/nou201120110020000dddpdfs.pdf>
- Paulsen, V., Aune, J. A., Melting, J. K., Stormyr, O., & Berg, B. (2017). Relasjonen som plattform i møte med ungdom i barnevernet. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 94(02), 84-94. doi:10.18261/issn.1891-1838-2017-02-02
- Paulsen, V. (2016). Ungdommers erfaringer med medvirkning i barnevernet. *Fontene forskning: et tidsskrift fra Fellesorganisasjonen (FO)* (1), 4-15.
- Pervin, L. A. (1993). *Personality: theory and research* (6th ed. ed.). New York: Wiley.
- Scheie, M. (2005). *FNs barnekonvensjon: fra visjon til kommunal virkelighet* https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/bfd/bro/2004/0004/ddd/pdfv/178931-fns_barnekonvensjon.pdf

- Skivenes, M. (2018) Barneperspektivet i forkus. Kap 1. Brun, M., Toresen, G., & Steinrem, I. (2018). *Barnas barnevern: trygt, nyttig og samarbeidende for barn* (s.12-17). Oslo: Universitetsforlaget.
- Slettebø, T. (2000). Empowerment som tilnærming i sosialt arbeid. *Nordisk sosialt arbeid. Nr 2. 2000, s.75-85.*
- Slettebø, T., Oterholm, I., & Stavrum, A. (2010). Brukermedvirkning i det statlige regionale barnevernet: Diakonhjemmet Høgskole. (Rapport 2010/3).
- Stang, I. (2003) Kapittel 6. Bemyndigelse. En innføring i begrepet og "empowermentteknings relevans for ansatte i velferdsstaten I Mittelmark, M. B., & Hauge, H. A. (Red). *Helsefremmende arbeid i en brytningstid: fra monolog til dialog?* (s.141-160). Bergen: Fagbokforl.
- Thagaard, T. (2018). *Systematikk og innlevelse: en innføring i kvalitative metoder* (5. utg. ed.). Bergen: Fagbokforlaget.
- Thomassen, M. (2006). *Innføring i vitenskapsfilosofi for helse og sosialfag*. (1 utgave). Oslo Gyldendal Akademisk
- Tveiten, S., & Boge, K. (2014). *Empowerment i helse, ledelse og pedagogikk : nye perspektiver*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Vis, S. A., Strandbu, A., Holtan, A., & Thomas, N. (2011). Participation and health - a research review of child participation in planning and decision-making. (Report). *Child & Family Social Work, 16*(3), 325. doi:10.1111/j.1365-2206.2010. 00743 .x
- Widerberg, K., & Bolstad, K. (2001). *Historien om et kvalitativt forskningsprosjekt: en alternativ lærebok*. Oslo: Universitetsforlaget

VEDLEGG.

Vedlegg 1. Forespørsel enhetsleder

Forespørsel til Enhetsleder for institusjoner i Bufetat, region Sør.

Forespørsel om gjennomføring av undersøkelse i forbindelse med masteravhandling med tittelen «*Brukermedvirkning i barnevernsinstitusjoner - en studie i helsefremmende arbeid – et salutogent perspektiv*»

Jeg er masterstudent i helsefremmende arbeid ved universitetet i Sørøst-Norge og holder på med den avsluttende masteravhandlingen. For å kunne samle datamateriale som grunnlag for min avhandling ønsker jeg å gjennomføre undersøkelsen i statlige barnevernsinstitusjoner for ungdom.

Jeg er ansatt i Bufetat, men i denne sammenheng henvender jeg meg som student.

Det overordnede temaet for avhandlingen er brukermedvirkning, og jeg vil undersøke om og i hvilken grad ungdommene opplever medvirkning og deltakelse mens de bor i barnevernsinstitusjon. Jeg vil sette dette i et helsefremmende perspektiv.

Hvorfor er undersøkelsen viktig og hva kommer ut av den?

En gjennomgang av undersøkelser og studier som er gjennomført i Norge de siste 10 – 12 årene viser at det er mangel på helhetlige strategier knyttet til brukermedvirkning i barnevernsfeltet og at dette kan handle om mangel på kunnskap om brukernes erfaringer og opplevelser knyttet til medvirkning. Brukermedvirkning er et viktig område som i dag nedfelt i Stortingsmeldinger. I bufetats kvalitetsutviklingsprogram for 2018-2012 er som kjent brukermedvirkning ett av fire satsningsområder. Jeg ønsker gjennom undersøkelsen å identifisere ungdommenes opplevelse av brukermedvirkning. Mitt mål er at undersøkelsen skal gi kunnskap som kan bidra til videre utvikling av gode strategier for brukermedvirkning for ungdom som bor i barnevernsinstitusjon.

Min hovedproblemstilling er:

Hvilke erfaringer har ungdom i en barneverninstitusjon med brukermedvirkning?

Følgende forskningsspørsmål ønsker jeg å belyse:

1. Hvordan opplever ungdommen å bo på institusjonen?

2. Hva forstår ungdommen med medvirkning?

3. Hva føler ungdommene medvirkning betyr for dem?

4. I hvilken grad opplever ungdommene reell medvirkning i beslutninger som gjelder dem selv?

5.Hva mener ungdommene institusjonen gjør eller kan gjøre for å styrke medvirkning?

Gjennomføringen av undersøkelsen:

Jeg ønsker å gjennomføre intervju av 6-8 ungdommer som bor i barnevernsinstitusjon. Inklusjonskriterier er at de er i alder fra 16-18 år og de bør ha bodd på institusjonen i mer enn 3 måneder.

I intervjuene vil jeg fokusere på opplevelser og erfaringer knyttet til temaet brukermedvirkning. Jeg vil fokusere på positive faktorer. Intervjuet vil ta omtrent en time, og vi blir sammen enige om tid og sted. Jeg vil gjerne komme og informere muntlig i tillegg til at jeg når jeg har fått klarsignal vil skrive et brev til ungdommene om hva undersøkelsen innebærer.

Samtykke:

Alle som deltar i undersøkelsen, skal ha lest informasjonsskrivet og må gi sitt samtykke før jeg kan gjennomføre undersøkelsen. For ungdom under 18 år må det også innhentes samtykke fra foreldre/foresatte eller barneverntjeneste.

Det er frivillig å være med i undersøkelsen og både ungdom og personal har mulighet til å trekke seg når som helst underveis, uten å måtte begrunne dette nærmere. Dersom noen trekker seg, vil alle innsamlede data fra informanten bli slettet.

For at informasjonsskrivet skal nå alle berørte parter håper jeg at ansatte ved institusjonen kan bistå med å formidle det til foreldre/foresatte eller barnevernstjenesten, samt at skrivet også blir gjennomgått muntlig med ungdommen. Skriftlig samtykket gis til leder ved institusjonen og vil bli oppbevart konfidensielt.

Tidspunkt for gjennomføring av undersøkelsen:

Gjennomføringen av undersøkelsen kan starte når prosjektet er godkjent av Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste og samtykkeerklæringene foreligger. Jeg regner med at dette vil være i slutten av mars og begynnelsen av april 2019.

Behandling av innsamlede data:

Opplysninger og innsamlede data vil bli behandlet konfidensielt, og ingen enkeltpersoner vil kunne gjenkjennes i den ferdige oppgaven. Opplysningene anonymiseres og notater og lydopptak slettes når avhandlingen er ferdig. Dette gjelder også samtykkeerklæringer. Senest innen utgangen av desember 2020.

Studien meldes til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD).

Håper dette virker interessant og at ungdom stiller seg positive til gjennomføring av prosjektet.

Ved behov for ytterligere informasjon kan jeg kontaktes på telefon 47266624 / 46616646 (arbeid), eller dere kan sende en e-post. hskinner@msn.com eller hildegunn.skinner@bufetat.no

Dere kan også kontakte min veileder ved Universitetet i Sørøst-Norge, Jonn Syse, js@usn.no.

Med vennlig hilsen

Hildegunn Skinner

Student.

Vedlegg 2. Godkjenning fra NSD

26.3.2019 Meldeskjema for behandling av personopplysninger

<https://meldeskjema.nsd.no/vurdering/5c4781d0-bf3d-4721-becb-a67d0f7069ce> 1/3

NSD sin vurdering

Prosjekttittel

Brukermedvirkning i barneverninstitusjoner-en studie i helsefremmende arbeid-et salutogent perspektiv

Referansenummer

423115

Registrert

06.02.2019 av Hildegunn Skinnes - 144426@student.usn.no

Behandlingsansvarlig institusjon

Universitetet i Sørøst-Norge / Fakultet for helse- og sosialvitenskap / Institutt for helse-, sosial- og

velferdsfag

Prosjektansvarlig (vitenskapelig ansatte/veileder eller stipendiat)

Jonh Syse, js@usn.no, tlf: 33009287

Type prosjekt

Studentprosjekt, masterstudium

Kontaktinformasjon, student

Hildegunn Skinnes, hskinnes@msn.com, tlf: 47266624

Prosjektperiode

06.03.2019 - 08.06.2020

Status

25.03.2019 - Vurdert

Vurdering (1)

73

25.03.2019 - Vurdert

Det er vår vurdering at behandlingen vil være i samsvar med personvernlovgivningen, så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet den 25.03.2019 med vedlegg, samt i meldingsdialogen mellom innmelder og NSD. Behandlingen kan starte.

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til NSD ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om hvilke type endringer det er nødvendig å melde:

https://nsd.no/personvernombud/meld_prosjekt/meld_endringer.html

26.3.2019 Meldeskjema for behandling av personopplysninger

<https://meldeskjema.nsd.no/vurdering/5c4781d0-bf3d-4721-becb-a67d0f7069ce/2/3>

Du må vente på svar fra NSD før endringen gjennomføres.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle særlige kategorier av personopplysninger om helse (i vid forstand) og alminnelige personopplysninger frem til 08.06.2020.

LOVLIG GRUNNLAG

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 nr. 11 og art. 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse, som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake. Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være den registrertes uttrykkelige samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 a), jf. art. 9 nr. 2 bokstav a, jf. personopplysningsloven § 10, jf. § 9 (2).

PERSONVERNPRINSIPPER

NSD vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om:

- lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen

- formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke viderebehandles til nye uforenlige formål

- dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet

- lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: åpenhet (art. 12), informasjon (art. 13), innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18), underretning (art. 19), dataportabilitet (art. 20).

NSD vurderer at informasjonen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art.12.1 og art. 13.

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32).

For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og eventuelt rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

NSD vil følge opp underveis (hvert annet år) og ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet/pågår i tråd med den behandlingen som er dokumentert.

Lykke til med prosjektet!

Kontaktperson hos NSD: Anne-Mette Somby

Tlf. Personverntjenester: 55 58 21 17 (tast 1)

26.3.2019 Meldeskjema for behandling av personopplysninger

<https://>

Vedlegg 3. Forespørsel til ungdommene.

Til ungdommen

Vil du delta i forskningsprosjektet

«Brukermedvirkning i barnevernsinstitusjoner»?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å utforske hvordan medvirkning forstås og oppleves av ungdom som bor i institusjon. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Jeg studerer helsefremmende arbeid ved Universitetet i Sørøst-Norge og holder nå på med den avsluttende masteravhandlingen. Tema for prosjektet er brukermedvirkning i barnevernsinstitusjoner. Bakgrunnen for undersøkelsen er at det legges til grunn at brukermedvirkning er med i alle nivåer i barnevernet. Mitt mål er at prosjektet skal gi kunnskap som kan bidra til utvikling av god brukermedvirkning og jeg ønsker derfor å intervju ungdom for å høre hvordan dere opplever brukermedvirkning. Jeg ønsker å intervju 6-8 ungdommer i alder fra 16-18 år ved to statlige barnevernsinstitusjoner.

Institusjonens leder er informert om prosjektet og har formidlet denne forespørsel om deltakelse til deg. Dersom du gir et skriftlig samtykke på bakgrunn av denne informasjonen, vil du bli kontaktet av meg for å avtale tid for intervjuet.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Universitetet i Sørøst-Norge er ansvarlig for prosjektet. Ansvarlig der er min veileder, universitetslektor Jonn Syse.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Denne forespørselen går til ungdom fra 16 til 18 år som har bodd i institusjonen minimum tre måneder.

Enhetsleder og avdelingsleder ved institusjonen har fått et lignende informasjonsbrev og inneforstått med at jeg gjør denne undersøkelsen.

Hva innebærer det for deg å delta?

Om du sier ja til å delta vil jeg intervju deg om temaer rundt brukermedvirkning. Om du opplever brukermedvirkning og i tilfelle hvordan du synes det er. Om det er for lite, for mye eller om du ikke er opptatt av det. Intervjuet vil ta ca 45 minutter, og vi vil sitte et sted som du synes er greit. Jeg kommer til å ta lydopptak fra samtalen. Lydopptaket bruker jeg for å kunne skrive ned ordrett det du sier etter intervjuet.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykke tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle opplysninger om deg vil da bli anonymisert. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

De som vil ha tilgang til dataene er undertegnede og veileder som har taushetsplikt.

Navnet og kontaktopplysningene dine vil jeg erstatte med en kode som lagres på egen navneliste adskilt fra øvrige data. Du skal ikke kunne gjenkjennes ved publisering av prosjektet.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- få slettet personopplysninger om deg,
- få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet), og
- å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Prosjektet skal etter planen ferdigstilles 15.11.2019. Personopplysninger og eventuelle opptak ved prosjektslutt vil makuleres innen 6 mnd etter prosjektet er ferdig.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra *Universitetet i Sørøst-Norge* har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Universitetet Sørøst-Norge v/ Jonn Syse, email js@usn.no eller student Hildegunn Skinnes email hskinnes@msn.com tlf. 47266624
- Personvernombudet ved USN: Paal Are Solberg personvernombud@usn.no
- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS, på epost (personvertjenester@nsd.no) eller telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Hildegunn Skinnes

Student

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet «Brukermedvirkning i barneverninstitusjoner» og samtykker med dette til å delta i intervjuet.

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet, ca. 6 mnd etter prosjektet er ferdiglevert.

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 4. Intervjuguide 16.03.19. til ungdommen.

Intervjuguide

Brukermedvirkning i barneverninstitusjoner - en studie i helsefremmende arbeid.

Hovedproblemstilling:

Hvilke erfaringer har ungdom i en barneverninstitusjon med brukermedvirkning?

1. Kan du si litt om hvordan du opplever medvirkning her på institusjonen?

(gir det trygghet, humor, hvem kan du ha det gøy, trivsel, glede?)

2. Hva er medvirkning for deg?

(Opplevelser/erfaringer med medvirkning. Eksempler, spesielle situasjoner samarbeid)

3. Hva føler du medvirkning betyr for deg?

(hva gjør det med deg? styrke? Opplever du å bli hørt og sett? Hvordan føles det?)

4. I hvilken grad opplever du reell/ faktisk medvirkning i beslutninger som gjelder deg selv?

(Blir dine innspill tatt på alvor? Får du forklaring hvis noe bestemmes dom du ikke ønsker).

5. Hva mener du institusjonen gjør eller kan gjøre for å styrke medvirkning?

- Noe annet du vil si avslutningsvis?